

Jelige:

„Emberpiac”

Joghallgatói tagozat

Büntetőjogi szekció

**„Egyéb téma”: Az emberkereskedelem, avagy a szervezett
bűnözés egyik legnagyobb profitot hozó ágával szembeni
fellépés jelentősége és lehetőségei a hazai és az uniós
jogalkalmazásban**

Tartalomjegyzék

1. Bevezető gondolatok	3
2. Az emberkereskedelem komplex problémája	5
2.1 A jelenség történeti aspektusai, valamint fogalmi ismérvei.....	5
2.2 Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés szerves része	8
2.3 A prostitúció szabályozási modelljének hatása az emberkereskedelemre	10
2.4 Emberi jogi és más jogsértések az emberkereskedelem során	12
2.4.1 Alaptörvényi vonatkozások.....	14
3. Az emberkereskedelem elleni fellépés Magyarországon	18
3.1 Általános helyzetkép	18
3.2 Az emberkereskedelem törvényi tényállása a 2012. évi C. törvény alapján.....	20
3.3 A jelenség kapcsán felmerülő büntető eljárásjogi kérdések, különös tekintettel a bizonyítási nehézségekre.....	24
3.4 Az áldozat/tanú védelme kapcsán megfontolandó jogalkalmazói kérdések	30
4. Az emberkereskedelem elleni harc az Európai Unióban	39
4.1 Uniós tendenciák	39
4.2 Az emberkereskedelem elleni ET Egyezmény.....	40
4.3 Az Europol és az Eurojust harca a szervezett bűnözés ellen.....	41
4.4 Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat hatályon kívül helyezéséről	46
4.5 Néhány gondolat az áldozatvédelem lényeges vonásairól	48
5. Záró gondolatok	54
Irodalomjegyzék	56

1. Bevezető gondolatok

Az emberkereskedelem nem ismeretlen az emberiség történetében. Maga a definíció bizonyos fókig a hajdani gyarmatokon kialakult rabszolga-kereskedelemhez hasonlítható. Lényege tulajdonképpen az ember tárgyként történő kezelése, árucikként való adásvétele. Európában az emberkereskedelem leírására kezdetben az ún. fehér rabszolgaság terminológia szolgált. Ez a jelenség szinte csakis kizárólag határokat átívelő, prostitúciós célú nő- és gyermekkereskedelmet jelentett. Ebből adódóan a hangsúly elsősorban a prostitúció körüli vitákra terelődött, figyelmen kívül hagyva ezzel az emberkereskedelem valós problémáit. A jelenség tartalmi változásai miatt azonban a későbbiekben a definíciót ki kellett terjeszteni a kényszermunkára, a szolgaságra, valamint a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatra.¹ Az utóbbi években pedig a fogalom összefonódik az illegális migrációval, valamint az embercsempészettel is, melyek napjainkra - világszinten is - tömegjelenséggé váltak. A modernkori rabszolgaságnak is nevezett emberkereskedelem továbbá meglehetősen súlyos bűncselekmény, amely az emberi jogok sérelmét is magában hordozza. A deliktum mindemellett a nemzetközi szervezett bűnözés igen jól prosperáló üzletága, amelynek jó darabig alacsony kockázattal kellett számolnia. Világméretű elterjedtségéből, valamint a bűncselekmény kiemelkedő tárgyi súlyából adódóan, napjainkban már sokakat foglalkoztat az emberkereskedelem elleni fellépés. Az EU büntetőpolitikája igen nagy hangsúlyt fektet például a bűnügyi együttműködések előmozdítására, elég csak az Europolra vagy az Eurojustra gondolni. Dimitrisz Avramopoulos, a migrációs ügyekért, az uniós belügyekért és az uniós polgárságért felelős biztos következő nyilatkozta is egyértelműen a jelenség elleni küzdelemre ösztönöz: „...erkölcsileg és jogilag is elfogadhatatlan és megbocsáthatatlan, hogy Európában a 21. században embereket bocsátanak áruba és zsákmányolnak ki. Személyes, kollektív és jogi felelősségünk, hogy ennek véget vessünk.....”²

Az előbbiekből egyértelműen kitűnik, hogy az emberkereskedelem egy rendkívül sokrétű jelenség, amely számos kérdést vet fel. A téma aktualitása vitathatatlan, hiszen megannyi ajánlás, egyezmény is született, amelyek egyrészt az emberkereskedelem körül kialakult fogalmi zűrzavart rendezik, másrészt pedig meghatározzák a fellépés eszköz- és módszertárát is. Már a 2012. évi C. törvény szerinti törvényi tényállásból (192. §) is kitűnik, hogy az emberkereskedelem büntetőjogi megítélése igen összetett, amely egyértelműen kihívás elé

¹ Fehér Lenke: A definíciók jelentősége: az emberkereskedelem fogalma. In: Nótári Tamás (szerk.): Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Szeged, Lectum Kiadó, 2010, 84. o.

² Európai Bizottság – Sajtóközlemény: <https://goo.gl/uaX7jj>

állítja a jogalkalmazót. Témaválasztásom háttérében elsősorban ezen szempontok játszottak tehát szerepet.

Dolgozatomban először az emberkereskedelmet komplex problémaként fogom felvázolni, melynek keretén belül – a rövid történeti felvezetőt követően - szó lesz a szervezett bűnözésről, a prostitúciós modell és az emberkereskedelem közötti kapcsolatról, a jelenség emberi jogi aspektusairól, valamint az Alaptörvénnyel összefüggésben történő vizsgálatáról.

Alapvetően két nagy szerkezeti egységre osztható fel pályamunkám, melynek keretén belül elsőként a magyarországi helyzetet fogom feltérképezni, fokozott figyelmet szentelve a deliktum bizonyításának nehézségeire, továbbá az áldozatvédelemre, hiszen ezek jogalkalmazói problémák sorát vetik fel. Ezt követően pedig az uniós vonatkozásokon lesz a hangsúly, kiemelve a legfontosabb egyezményeket, irányelveket, valamint az áldozatvédelmi kérdéseket. Kétség sem férhet hozzá, hogy az Európán kívüli világban is lennének érdekes tények az emberkereskedelem jelenségét illetően, ugyanakkor ennek teljes feltérképezése lehetetlen küldetés lenne a rendelkezésre álló információk tömkelegéből adódóan. A döntésem azért esett az EU-ra, mert hazánk is e térségben helyezkedik el, s így jó képben lenni a körülöttünk lévő gyakorlattal. Továbbá uniós tagságunkból adódóan minket is érintenek az EU által felállított szempontok.

Dolgozatomban hangsúlyozni kívánom a téma aktualitását, szerteágazó jellegét, bízva abban, hogy így az olvasóban tudatosul a fellépés szükségszerűsége és jelentősége egyaránt. Céljaim között szerepel továbbá a jogalkalmazói kihívások/nehézségek ismertetése, valamint az ezekkel szembeni hatékony és eredményes fellépés mibenlétének a feltérképezése, uniós és hazai viszonylatban egyaránt. Egyrészt a fennálló problémákat fogom feltárni, másrészt azok orvoslására minél jobb megoldást kívánok találni, a rendelkezésre álló szabályozások, iránymutatások alapján. Az emberkereskedelem áldozatai – ahogy látható lesz - fokozottan veszélyeztetett személyek, akik speciális bánásmódot igényelnek. Ebből adódóan céljaim között szerepel az áldozatvédelmi szempontok lehető legteljesebb bemutatása is. Már csak azért is, mert a bűncselekmények áldozataival való törődés, jogaik érvényre juttatása egyrészt alapvető társadalmi érdek, másrészt hangsúlyozandó jogalkalmazói feladat, melynek során a lehetőségekhez, a kompetenciákhoz mérten segítséget kell nyújtani azoknak, akik személyükben, javaikban, vagy jogaikban sérelmet szenvedtek.

2. Az emberkereskedelem komplex problémája

Pályamunkám ezen része elsősorban az általam választott téma aktualitására, annak összetettségére kívánja felhívni a figyelmet, remélve, hogy ennek köszönhetően valóban tudatosul az olvasóban a fellépés fontossága, szükségszerűsége. Meglátásom szerint már ez a fejezet is rávilágít arra, hogy egy globális jelenséggel állunk szemben, amellyel a harcot több fronton keresztül lehet csak felvenni. Ugyanakkor szeretném leszögezni, hogy ez a rész bár nem képezi alapvetően dolgozatom „magját” - hiszen az a magyar, valamint az uniós jogalkalmazásra fókuszál - ennek ellenére a témaválasztásom mibenlétére, indokoltságára úgy gondolom, hogy kellőképp rámutat.

2.1 A jelenség történeti aspektusai, valamint fogalmi ismérvei

Az emberkereskedelem meglehetősen hosszú múltra nyúlik vissza, melynek főbb állomásait – a teljesség igénye nélkül – a következőkben kívánom kiemelni. Mindez elengedhetetlen az „összkép” szempontjából, vagyis ahhoz, hogy belátható legyen, hogy a jelenség megítélése honnan indult, s hová jutott az évek folyamán. A „honnan” kérdésre adható választ a korai egyezmények (20. század eleje) jól behatárolják, körülölelik. Hogy hová is tart maga a folyamat? Mindez teljesen tisztává a későbbiekben fog válni, elsősorban a hazai, valamint az uniós (jogalkalmazói) szempontok ismertetését követően.

Európában a jelenség leírására kezdetben az ún. fehér rabszolgaság terminológia szolgált, mely – amint utaltam már rá – elsősorban határokat átívelő, prostitúciós célú nő- és gyermekkereskedelmet jelentett. Ritkábban ugyan, de így nevezeték a méltatlan körülmények közötti munkavégzést, a nők esélyegyenlőségét figyelmen kívül hagyó foglalkoztatást. A terminológia eredete az 1830-as évekre tehető. Angol és amerikai munkások fehér rabszolgaságként értelmezték az alacsony bért és a túrhetetlen munkakörülményeket. Az 1870-es években viszont az állam által szabályozott prostitúció jellemzésére használták, majd később a nem önkéntes bordélyházi prostitúció leírására. Ebben a periódusban már megfogalmazódott a nemzetközi összefogás szükségességének a gondolata a rabszolgaság eltörlésére, valamint a prostitúcióra, leánykereskedelemre nézve.³

Így az 1900-as évek elején létrejöttek igen releváns nemzetközi egyezmények a fehér rabszolgaságot, valamint a nő- és gyermekkereskedelem kérdésköreit illetően. Az 1904. évi Nemzetközi egyezmény „a fehér rabszolga-kereskedelem” visszaszorításáról lényegét

³Fehér Lenke: A definíciók jelentősége: az emberkereskedelem fogalma. In: Nótári Tamás (szerk.) im. 84. o.

tekintve számos haladó gondolatot tükrözött. Ezt az egyezményt hazánkban az 1912. évi XLIX. törvénycikk iktatta be a magyar jogba. Az egyezményben részes államok tulajdonképpen kötelezettséget vállaltak arra, hogy egy olyan hatósági rendszert hoznak létre, amely az egymás közti információcserét jelentősen megkönnyíti az asszonyok és leányok kényszerítés céljára történő megkerítésével kapcsolatos adatokat, tapasztalatokat illetően. A célok megvalósulása érdekében a vasútállomások, repterek, közlekedése útvonalak ezekben az országokban fokozottabb ellenőrzés alá kerültek.⁴

A néhány évvel később létrejött, 1910. évi Nemzetközi egyezményt a „fehér rabszolga-kereskedelelem” visszaszorításáról Magyarországon az 1912. évi LXII. törvénycikkkel került beiktatásra. Ennek első cikke egyértelműen kimondta a cselekmény büntetendőségét, társadalmi szinten történő elítélését. Úgynevezett minimumokat állított fel, valamint lehetővé tette a részesek számára, hogy saját törvénykezésük keretében más, hasonló jellegű magatartásokat is bűncselekménynek nyilvánítsanak. Alapvetésként az egyezmény leszögezi, hogy büntetni kell azt, aki oly célból, hogy mások szenvedélyeit kielégítse, kiskorú asszonyt vagy leányt, bárha beleegyezésével is, kényszerítés céljára megkerít, magával visz, továbbá házi köréből eltávolít, meg akkor is, ha a bűncselekmény egyes mozzanatai más-más országok területén valósultak meg. Természetesen nagykorú asszony vonatkozásában is irányadók voltak az imént elmondottak.⁵

Az 1921. évi Genfi Egyezmény a nő- és gyermekkereskedelelem elleni fellépésre helyezte a hangsúlyt, beleértve a fiúgyermek védelmét is.⁶

1933-ban született egy újabb egyezmény, mely elsősorban a nagykorú nőkkel szemben emberkereskedelemben fókuszált, tekintet nélkül a sértett esetleges beleegyezésére. Az előkészületi, valamint a kísérleti alakzata is büntetve volt a magatartásnak.⁷

1946-ban az ENSZ felvetette a prostitúció elleni fellépés nemzetközi eszközeinek egységesítésének a gondolatát, amelyek alapján 1949-ben elkészült az ezt magába foglaló dokumentum. Magyarország az 1955. évi 34. tr-rel hirdette ki mindezt. Az egyezmény célja a

⁴ Fehér Lenke – Herman Judit – Herczog Mária – Gyurkó Szilvia – Hrabovszki Zoltán – Pontyos Tamás: Kézikönyv az emberkereskedelemből, Budapest, Nemzetközi Migrációs Szervezet budapesti regionális képviselője, 2004, 11. o.

⁵ Fehér Lenke: A definíciók jelentősége: az emberkereskedelemben fogalma. In: Nótári Tamás (szerk.) 85. o.

⁶ Hollán Miklós: Emberkereskedelemben. A kizsákmányolás büntetendő esetei és a büntetőjogi szabályozás határai, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2012, 47. o.

⁷ Uo. 49. o.

prostitúció jelenségének üldözése volt. Még azon formái ellen is fellépett, melyek közös megegyezésen alapultak. Megállapította továbbá, hogy a prostitúciós célú emberkereskedelem összeegyeztethetetlen az emberi méltósággal, s veszélyezteti az egyéni és a társadalmi jólétet egyaránt. Ezenkívül hangsúlyt fektetett a megelőzésre, valamint az áldozatok újranevelésére, védelmére.⁸

Az 1950-es éveket követően, az 1980-as években került ismét előtérbe a nőkereskedelem. Különösképp a Harmadik Világ felé irányuló növekvő szexturizmus egyik mellékhatásaként fellendült az ezen területekről származó nők toborzása és közvetítése a nyugat-európai régiókba.⁹

Az imént említett nemzetközi egyezmények - mint korai történeti előzmények - egyébként a határokon átívelő emberkereskedelem elleni küzdelemként foghatók fel. Vagyis jól megmutatkozik bennük a nemzetközi összefogás gondolata. Meglátásom szerint továbbá az emberkereskedelemmel szemben folytatott küzdelemnek, nemzetközi fellépésnek át kell fognia a teljes kereskedelmi láncolatot, amely magába foglalja a származási, a tranzit- és a célországokat.

Megjegyzendő, hogy a mai napig emberek millióit tartják rabszolgakörülmények között a gyárakban, a farmokon, az otthonokban. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a szexiparban a kriminális csoportok voltaképpen dollármilliókra tesznek szert. Az emberkereskedelem tehát voltaképpen egy ősi probléma, amely olyan hosszú távú szociális kórokból táplálkozik, mint a szegénység, az olcsó munka és a kommersziális szex iránti gátlástalan igény.¹⁰ Ez a szemlélet egyébként manapság az illegális migráció felé tolódott el.

Joggal merülhet fel a kérdés, hogy napjainkban mit is takar maga az emberkereskedelem fogalma egészen pontosan. A legkielégítőbb meghatározást az Európai Unió adja (meglátásom szerint), hiszen az általa determináltak igen széles rétegekhez eljutottak. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy az Unió a közfelfogásban meglehetősen nagy hitelt érdemlőséggel bír, köszönhetően annak (többek között), hogy mára nemzetközi jogalanyisága

⁸ Fehér Lenke – Herman Judit – Herczog Mária – Gyurkó Szilvia – Hrabovszki Zoltán – Pontyos Tamás im. 12. o.

⁹ Uo. 12. o.

¹⁰ Czine Ágnes: Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája, Pécs, Pécsi Tudomány Egyetem – Állami- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2011, 14. o.

vitathatatlanává vált.

Így tehát az emberkereskedelem jelenleg elfogadott európai definícióját, s egyben legfontosabb ismérveit a 2011/36/EU irányelv 2. cikkének (1) bekezdése mondja ki.

„Személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása – az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve – fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megfélemlítéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával.”¹¹

Mint látható a két alapelem itt a kizsákmányolás és a kiszolgáltatott helyzet. A kiszolgáltatott helyzet lényege, hogy az egyén tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek. A kizsákmányolás pedig egyrészt jelenti a prostitúció során megvalósuló folyamatot, a szexuális kizsákmányolás egyéb formáit, másrészt pedig a rabszolgatartást és a kényszermunkát.¹²

2.2 Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés szerves része

A szervezett bűnözés voltaképpen „egy adott társadalom összébűnözésének sajátos alstruktúrája, amelyet azoknak a hivatásos bűnözőknek a bűncselekményei képeznek, akik valamely bűnöző társulás tagjaként (vezetőjeként) tervszerűen, tagolt munkamegosztás és magas fokú konspiráció mellett valósítják meg bűncselekményeiket.”¹³

Létezik olyan tudományos álláspont is, amely szerint a jelenség nemcsak büntetőjogi fogalom, hanem gazdasági, társadalmi, globális politikai folyamatok bonyolult eszközcselekménye.¹⁴

Korinek László is foglalkozott a szervezett bűnözés jellemző vonásaival, amelyek közül most a legfontosabbakat kívánom összefoglalni.¹⁵

¹¹ 2011/36/EU irányelv 2. cikkének (1) bekezdése: <https://goo.gl/uGqiFn>

¹² Az emberkereskedelem jelensége: <https://goo.gl/pLQTP1>

¹³ Dános Valér: A szervezett bűnözés. Kriminológiai ismeretek, Budapest, Corvina Kiadó, 1996, 214. o.

¹⁴ Czine Ágnes (2011) im. 6. o.

¹⁵ Korinek László: A szervezett bűnözés lényegi elemei, Budapest, Magyar Jogászegylet, 1996, 55. o.

- a) A tevékenység maga a hatályos jogszabályok szerint tiltott szükségletek kielégítésére irányul.
- b) A lehető legkisebb kockázatvállalás mellett a lehető legnagyobb profit elérésére törekszik, természetesen minimális időtartam alatt.
- c) A bűnözői csoportokon belül szakosodás, specializáció figyelhető meg.
- d) A szervezett bűnöző tevékenységét foglalkozásként űzi, s esze ágában sincs a törvényes utat keresni céljai megvalósulása érdekében.
- e) Az erőszak bevetése is igen jellemző, mely mögött érdekérvényesítés és pusztító fegyverkezés is állhat.
- f) A tevékenység továbbá nemzetközi határokat átnyúlóan bontakozik ki.

A szervezett bűnözés mint fogalom a bűnözés nem elhatárolható formája, hanem a bűnözés összetett jelensége, a bűnelkövetés folyamata és módszere is egyben. Nagy részét ellenőrző/irányító bűnözésként lehet értelmezni. A vele összefüggésben lévő bűncselekményt gyakran nem ismerik fel, így a bűnözői csoportok is számos esetben érintetlenek maradnak. A szervezett bűnözésre egyébként jellemző a vízszintes és a függőleges összefüggés, mely az emberkereskedelem és az embercsempészet vonatkozásában is fennáll.¹⁶

A függőleges összefüggés azt jelenti, hogy a szervezett bűnözés egymással összefüggésben álló, önálló bűncselekmények láncolatát képezi. A végső cél érdekében megvalósított deliktumok önmagukban csak egy-egy lépésnek tekinthetők az eredmény megvalósulását illetően. Ebből adódóan az emberkereskedelem, az embercsempészet üzlete, a korrupció, az úti okmány meghamisítása, a bevándorlási törvények áthágása stb. csak közbelső lépések a célok felé.¹⁷

A vízszintes összefüggés azt jelenti voltaképpen, hogy ugyanazon bűnügyi szervezetek tevékenységei között változatos kapcsolatok, tendenciák lelhetőek fel. Erős vízszintes viszony áll fenn a szervezett bűnözés más alakzatai és az emberkereskedelem között, míg például az embercsempészet vonatkozásában mindez lazább a csempészet magas specializálódási foka és a csempész szervezetek lazább szervezettsége miatt.¹⁸

¹⁶ Vass Ferenc: Az emberkereskedelem és az embercsempészet összefüggései a szervezett bűnözéssel, Budapest, Rendőrtisztviselői Főiskola, 2002, 20. o.

¹⁷ Uo. 20. o.

¹⁸ Uo. 20. o.

A Nápolyban megrendezett Miniszteri Konferencián számos ajánlás is megfogalmazódott. Ezek közül a legjelentősebbek:¹⁹

- a) Törekedni kell a szervezett bűnözés elleni jogalkotási és megelőzési módszerek fejlesztésére, valamint a jogszabályok összehangolására.
- b) A határokat is átlépő elemzési és monitorizálási tevékenység is szükséges a siker érdekében.
- c) A szervezett bűnözésből származó jövedelmek pénzmosásának gátat kell szabni, s az így keletkezett valamennyi bevételt az illegális volta miatt ki kell vonni a forgalomból.

Az emberkereskedelemben mint a szervezett bűnözés egyik igen jól prosperáló üzletágában olyan bűnözői csoportok vesznek részt meglehetősen aktívan, akik a kábítószer-kereskedelem, fegyver-kereskedelem, gépjárműlopás, betörés, prostitúcióval történő kizsákmányolás, szexuális kizsákmányolás vonatkozásaiban is érdekeltek. Ezek közül a prostitúció művelése a legnagyobb probléma, ezért is válik az üzlet többek között egyre inkább erőszakossá. A szervezett bűnözés ezen formái mind növekvő tendenciát mutatnak. Meg kell jegyezni, hogy az imént említett tevékenységekre különböző alcsoportok jöttek létre a specializáció érdekében. Vagyis a feladatok variálódásának szintje egyes csoportokon belül meglehetősen magas. Ebből az következik, hogy ezen bűnügyi szervezetek tevékenysége a kívülállók számára nem túl világos, nehezen érzékelhető, fellelhető. Az emberkereskedelem vonatkozásában az áldozatot más és más bűnözői célokra használják fel (tiltott munka, szervezett koldulás, kábítószer-kereskedelem, prostitúció, szexuális kizsákmányolás stb.) Így az úgynevezett vízszintes összefüggés különösképp jövedelmező, mivel a szervezett bűnözés nemcsak magából az emberkereskedelemből, hanem az abban érintett áldozat munkájának kizsákmányolásából is hasznot hajt. Ez a kettős haszon pedig voltaképpen a kábítószer-kereskedelemmel is versenyképessé teszi az ágazatot, s így egyidejűleg magyarázatot ad annak elterjedésére, s a beépítés célszerűségére a szervezett bűnözés keretein belül.²⁰

2.3 A prostitúció szabályozási modelljének hatása az emberkereskedelemre

A prostitúció története során megannyi szállal fűződött össze egyes bűncselekményekkel. Maga a jelenség egyébként nemzetközi szinten is meglehetősen jól szervezett szex-iparrá nőtte ki magát, ahol a foglalkoztatottak exportja és importja mögött bűnöző hálózatok állnak.

¹⁹ Czine Ágnes (2011) im. 7. o.

²⁰ Vass Ferenc im. 20-21. o.

A prostitúcióra kényszerítés, az emberkereskedelem a szervezett bűnözés magasan jövedelmező ágazatai, amelyek profitja sokszor a kábítószer-kereskedelem vagy a szervezett bűnözés más ágait illetően kamatozik tovább.²¹

A prostitúciós cselekmények elterjedése mögött az 1990-es években beinduló migrációs hullám állt, melynek elsősorban nők lettek a résztvevői. A szegénység, a jobb életkörülmények iránti vágy miatt indult be alapvetően ez a folyamat, amelyet mára gyakorlatilag igen nehezen lehet kordában tartani. Egyesek saját kezdeményezésre, míg mások toborzás útján hagyták el szülőföldjüket. Számos kétes ügynökség jött létre, s így az emberkereskedelem módszerei egyre árnyaltabbá váltak a külföldi, „jól fizető”, karriert ígérő munkára toborzás terén. A migrációs folyamatokban a szervezett bűnözés igen rafinált eszköztárának is relevanciája volt. Meglehetősen nehéz megállapítani a mai napig, hogy a külföldi szex-munkára vállalkozás esetén hol ér véget az önkéntesség, a szabad választás, s hol kezdődik voltaképpen a kényszer, az erőszak. Minden kétséget kizáróan meg lehet állapítani ugyanakkor, hogy a kizsákmányolás valamennyi eleme mindig jelen volt és lesz. A nő függő, kiszolgáltatott helyzetével visszaélve, vagy szánt szándékkal ilyen szituációt teremtve a szex-ipar kétes hírű üzletembereit, közvetítőit ugyanis csak is kizárólag a profitszerzési cél motiválja.²²

Ha a prostitúció maga nem is büntetendő, de prostituáltként dolgozni „de facto” tilos vagy csak igen szigorú korlátozások mellett lehetséges. A köré épülő kizsákmányolási cselekmények azonban mindenhol büntetendők. A túlszabályozott rendszer esetében elmondható, hogy az gyakorlatilag csapdában tartja a prostituáltat, aki többé aligha tud kiutat találni ebből az életformából. A teljesen szabályozatlan szisztéma viszont teret ad a szervezett bűnözési egységeknek. Így meglehetősen nehézkes a hatékony rendszer, szabályozási mechanizmus kiépítése, amely biztosítani tudná a prostituáltak és a közérdek között fellelhető konfliktus feloldását úgy, hogy közben védene is a diszkriminációtól, a kizsákmányolástól, s végső soron lehetővé tenné a kilépést. Meg kell említeni azt is, hogyha túl szigorú a fellépés a jog erejével, akkor az illegalitás szférájába fog szorulni a jelenség. Itt a prostituáltak mindennapos tapasztalatként élik meg az erőszakot, a visszaélést, a brutalitást, valamint a

²¹ Fehér Lenke: A prostitúció szabályozási modelljei és az emberkereskedelem kapcsolata. In: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter – Bodnár Gergely – Fehér Lenke – Jagusztin Tamás – Windt Szandra: Nemzetközi migráció – Nemzetközi kockázatok, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008, 270. o.

²² Fehér Lenke: Prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem, mint az emberi jogok tagadása. In: Fehér Lenke – Forrai Judit (szerk.): Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviseleti Titkársága és a Kiút Veled Egyesület, 1999, 136-137. o.

kizsákmányolást.²³

További előfeltétele az ilyen célokat magába foglaló emberkereskedelemnek a helyi prostitúciós piacok megléte. Itt bizonyos személyek másokat - elsősorban nőket – áruba bocsátanak az aktuális keresletnek megfelelően szexuális kizsákmányolás céljából, míg a kliensek ennek megfelelően a szolgáltatásokat igénybe tudják venni. Érdeemes megemlíteni még az úgynevezett virtuális piacot is, ahol a virtuális szex, különösen a Cyber-szex, az interneten keresztül egy másik kiváló lehetőséget, módszert teremt. Az új technológiák ugyanis megkönnyítik a nők és a gyermekek szexuális kizsákmányolását.²⁴

2.4 Emberi jogi és más jogsértések az emberkereskedelem során

Az emberkereskedelem azon túl, hogy rendkívül súlyos bűncselekmény, sérti az alapvető emberi jogokat és más jogokat egyaránt. Így a jogegyenlőség és az egyenlő jogvédelem elvét, a diszkrimináció tilalmát, a személyi autonómia, biztonság és a testi épség védelmének az elvét, a szabadsághoz és a mozgási szabadsághoz fűződő jogokat, az információhoz és az oktatáshoz való jog elvét, a munkához, a munka szabad megválasztásához köthető szempontokat, a pszichikai és fizikai egészséghez való jogot.²⁵

Mint látható a jogsérelem rendkívül sokrétű, s így elengedhetlenné vált a megfelelő védelmi szempontok kialakítása. Ezek egyezmények sorozatában öltöttek testet, melyek közül most csupán néhányat fogok megemlíteni.

Az 1979. évi „Egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről” egyértelműen kimondta a 6. cikkében, hogy a részes államokat kötelezettség terheli arra nézve, hogy a nőkereskedelmet és a nők prostitúciós kizsákmányolásának minden formáját elfojtsák.²⁶ Továbbá kinyilvánította, hogy minden ember szabadnak, a méltóság és a jog szempontjából egyenlőnek született bármilyen

²³ Fehér Lenke: Prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem, Budapest, Belügyi Szemle, 1998/3., 35-36. o.

²⁴ Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. In: Lamm Vanda (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének Folyóirata LIII/1., Budapest, MTA TK Jogtudományi Intézete, 2012, 410. o.

²⁵ Fehér Lenke – Herman Judit – Herczog Mária – Gyurkó Szilvia – Hrabovszki Zoltán – Pontyos Tamás im. 20. o.

²⁶ Bokor – Szegő Hanna - Mavi Viktor: Emberi jogok a nemzetközi jogban. Alapvető okmányok gyűjteménye, Budapest, Emberi Jogok Magyar Központja, 1994, 143-144. o.

megkülönböztetés nélkül. Mindemellett hangsúlyozta, hogy a férfiak és a nők közötti sztereotípiákat fel kell számolni, az esély-, valamint a jogegyenlőséget meg kell teremteni a két nem vonatkozásában.²⁷ Az 1989. évi „Egyezmény a gyermekek jogairól” 19. cikke a gyermekek fokozott védelmét alapozta meg a kizsákmányolással, az erőszakkal, a fizikai és lelki durvasággal, a rossz bánásmóddal szemben. Így tilossá vált az érintettek kizsákmányolása, prostitúció és más törvénytelen nemi tevékenység vonatkozásában. Az 1993. évi Emberi Jogi Világkongresszus minden kétséget kizáróan elismerte a nők jogait, mint emberi jogokat, melyek elidegeníthetetlen és oszthatatlan részét képezik az egyetemes emberi jogoknak. Mindemellett hangsúlyozásra kerültek a nők elleni erőszak minden formájának megszüntetésére irányuló törekvések. Utóbbi szempont megvalósulásáért egyébként nemzetközi szinten is küzdeni kell, vagyis nem elég a belső jog eszközein keresztül történő fellépés.²⁸

A kényszermunka, a rabszolgaság és az emberkereskedelem továbbá abszolút tilalom tárgyai az európai alkotmányosság szerint. Az első két tilalmat expliciten rögzíti az EJEE 4. cikke és mindhármát megerősíti az EU Alapjogi Charta 5. cikke.²⁹ Utóbbi egyébként a „rabszolgaság és a kényszermunka tilalma” címszó alatt kimondja többek között az emberkereskedelem tilalmát is. Az EU számára nemcsak a megelőzés releváns, hanem az áldozatok védelme, támogatása is. Továbbá az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata is igen széleskörűen vizsgálja adott témát. Elég csak például a Rantsev kontra Cyprus és Oroszország ügyre gondolni, amely döntő jelentőségű emberi jogi referenciaként szolgál. Az ítélet egyértelműen kimondja: „kétség sem férhet hozzá, hogy az emberkereskedelem az áldozat emberi méltóságát és alapvető szabadságjogait veszélyezteti és összeegyeztethetetlen a demokratikus társadalommal és az Európai Emberi Jogi Egyezményben kifejtett értékekkel”.³⁰

Az e mögött észlelhető társadalomra veszélyesség egyik fő oka, hogy a modern rabszolgasághoz kötődő kényszermunkából származó éves bevételek becslések szerint közel 31,6 milliárd dollárra rúgnak. Ennek közel fele az iparosodott gazdasági régióknak tudható be. Jelentős pénzek merülnek még fel az emberkereskedelem felderítését és a megelőzését

²⁷ Fehér Lenke (1998) im. 32. o.

²⁸ Bokor – Szegő Hanna - Mavi Viktor im. 143-144. o.

²⁹ Catherine Dupré: Az emberi méltóság a 2011-es magyar Alaptörvényben, Budapest, Fundamentum, 2011/4., 29. o.

³⁰ Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. In: Lamm Vanda (szerk.) im. 398-400. o.

illetően is. Mindezekhez még hozzá kell kalkulálni a társadalmi károsodást, amely pénzben igen nehezen fejezhető ki.³¹

2.4.1 Alaptörvényi vonatkozások

Hazánk Alaptörvényének több pontját is érinti az emberkereskedelem bűncselekményének megvalósulása, melyekre a következő (saját készítésű) táblázattal kívánok rávilágítani. Megjegyezném, hogy az érintett cikkek az Alaptörvény „Szabadság és Felelősség” elnevezésű fejezetében találhatóak.

Az érintett rendelkezések Alaptörvényben található helye	Az emberkereskedelem által érintett rendelkezések³²
III. cikk (1) bekezdés	„Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.”
III. cikk (3) bekezdés	„Tilos az emberi fajnemesítést célzó gyakorlat, az emberi test és testrészek haszonszerzési célú felhasználása, valamint az emberi egyedmásolás.”
IV. cikk (1) bekezdés	„Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.”
IV. cikk (2) bekezdés	„Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.”
IV. cikk (4) bekezdés	„Akinak szabadságát alaptalanul vagy törvénytől kényszerítve korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.”
XII. cikk (1)	„Mindenkinek joga van a munka és a

³¹ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem tárgyi súlyának társadalmi megítélése. In: Boda József (szerk.): A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Szakmai Folyóirata 16/1., Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., 2016, 77. o.

³² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

	foglalkozás szabad megválasztásához.....”
XVII. cikk (3)	„Minden munkavállalónak joga van az egészségét, biztonságát és méltóságát tiszteletben tartó munkafeltételekhez.”
XXVII. cikk (1)	„Mindenkinek, aki törvényesen tartózkodik Magyarország területén, joga van a szabad mozgáshoz és tartózkodási helye szabad megválasztásához.”

„Az élethez való jog a méltóság nélkül, nem az emberi élethez való jog”. Ez a –halálbüntetést eltörölő döntésből vett – mondat az élethez és az emberi méltósághoz való jog kapcsolatának vezérmotívuma. Ezzel az AB állást foglalt a monista felfogás, azaz az élethez és az emberi méltósághoz való jog elválaszthatatlan egysége mellett. Ezen jogok abszolút jogoknak tekinthetők, melyek semmi esetre sem korlátozhatóak. A másik fontos jellemző, hogy az élethez való jog és az emberi méltósághoz való jog az ember jogi státuszát meghatározó jogok, a jogalanyiséggel, illetve e jogok minden embert megillető egyenlőségével karöltve. Az emberi méltósághoz való jogból származtatható egyébként a cselekvési szabadsággal rendelkező, döntéseiért felelősséget vállaló személy (mint emberkép) is.³³ Az európai alkotmányosság méltóságfelfogásának alapján egy embert nem lehet adott cél megvalósítása érdekében eszköznek tekinteni, hanem önmagában célnak kell tekinteni. Ezen nézet az emberkereskedelem jelenségének megvalósulásával jelentősen sérül. Könnyen belátható ugyanis, hogy az emberkereskedelem lényege tulajdonképpen az egyén tárgyként történő értelmezése, árucikként való adásvétele, mely mögött a kizsákmányolás célzata húzódik. Az iménti méltóságfelfogás, melyet hazánk Alaptörvénye is követ, nemcsak a köz- és magánszférát érinti, hanem az a munkavállalói jogokra, a munkahelyi környezetre is kiterjed. A méltóság védelme ebben az esetben azt jelenti, hogy a munkavállalókat nem lehet pusztán tárggyá redukálni, eszközként kezelni. A munka, a munkavállalói jogok, valamint az emberi méltóság közötti kapcsolat komplex kérdéseket vet fel. Először is normál helyzetben az emberek nem veszítik el emberi méltóságukat a pusztán munkába állással. A munkafeltételek tehát általában megfelelnek az Alaptörvényben rögzített követelményeknek [ld.:XVII. cikk (3)] Minden alkotmányos jognak érvényesülnie kell a munkahelyen is: kiemelten releváns e tekintetben a munkavállalói autonómia, valamint az önrendelkezéshez fűződő jogok.

³³ Balogh Zsolt: Az emberi méltóság: jogi absztrakció vagy alanyi jog, Budapest, Iustum Aequum Salutare, 2010/4., 36-37. o.

Európában a munkahelyi szféra alkotmányos dimenziói bár még nem annyira hangsúlyosak, ennek ellenére annyi mindenképp elmondható, hogy a kényszermunka, a rabszolgaság és az emberkereskedelem abszolút tilalom tárgyai. Az első két tilalmat expliciten rögzíti az EJEE 4. cikke és mindhármat megerősíti az EU Alapjogi Chartájának 5. cikke.³⁴ Magyarország Alaptörvénye érdekes módon csak az emberkereskedelem és a szolgaság tilalmáról szól, s a kényszermunkát figyelmen kívül hagyja.

Az imént említettem (2.3), hogy az emberkereskedelem összefüggésbe hozható a prostitúcióval, amely köré épülő kizsákmányolási cselekmények büntetendők. Úgy gondolom, hogy az előbbiek érintik az Alaptörvény III. cikkének (3) bekezdését is. Az emberkereskedelem az áldozatok szabadsághoz fűződő jogait is sérti, mely összefüggésbe hozható az önrendelkezési joggal. A hatályos Btk. az emberkereskedelem védett jogi tárgyának az ember szabadságához fűződő társadalmi érdeket tekinti. A sértett általános cselekvési szabadságának sérelme már az egyes elkövetési módok kifejtésével – erőszak, kényszer – egyértelművé válik. Jogállami keretek között szólni kell a szükséges és arányos korlátozásnak a követelményéről, mely az alapjogokat érinti, itt a cselekvési szabadságot és az önrendelkezési jogot. Ennek megítélésénél alkalmazandó az Alkotmánybíróság azon alaptétele, hogy a „korlátozó törvénynek nagyobb a súlya, ha közvetlenül másik alanyi alapjog érvényesítésére és védelmére szolgál, kisebb, ha ilyen jogokat csakis mögöttesen, valamely »intézmény«közvetítésével véd, s legkisebb, ha csupán valamely elvont érték önmagában a tárgya (pl. a köznyugalom)”.³⁵ Megjegyzendő, hogy az Alkotmánybíróság szerint „nem vonható le olyan következtetés, hogy immateriális, veszélyeztető tényállásokat a törvényalkotó nem nyilváníthat bűncselekménnyé”.³⁶ Az önrendelkezés szükséges és arányos korlátozása nem kérdőjelezhető meg a tényállások nemzetközi egyezmények alapján büntetni kívánt változatai esetén. Az ilyen cselekmények ugyanis nemcsak az emberi méltóság egyes elemeit veszélyeztetik (kizsákmányolási célzatra tekintettel), hanem a sértett általános cselekvési szabadságának sérelmével is járnak, köszönhetően az erőszak vagy a fenyegetés kifejtésének.³⁷

Látható volt, hogy az emberkereskedelem elleni fellépés gyökerei a 20. század elejére

³⁴ Catherine Dupré im. 28-29. o.

³⁵ 30/1992. (V. 26.) AB határozat

³⁶ 18/2000. (VI. 6.) AB határozat

³⁷ Hollán Miklós: Az emberkereskedelem elleni nemzeti büntetőjogi fellépés nemzetközi jogi alapjai és alapjogi korlátai, Budapest, Munkabeszámoló, OTKA, 2013, 20. o.

nyúlnak vissza, amikor is számos egyezmény jött létre a jelenség kapcsán. Napjainkban sincs ez egyébként másképp, ahogy az látható lesz pályamunkám további részében. Az emberkereskedelem alapvetően hosszú távú szociális kórokból táplálkozik, úgy mint a szegénység, az olcsó munka vagy éppen a kommerciális szex iránti gátlástalan igény. A szervezett bűnözés kapcsán kihangsúlyoznám ismételten a függőleges, valamint a vízszintes összefüggést. Előbbi szerint a szervezett bűnözés egymással összefüggésben lévő, önálló deliktumok láncolatát képezi. Míg utóbbi esetében – ahogy az látható volt – az ugyanazon bűnügyi szervezetek tevékenységei közötti változatos kapcsolatok a meghatározó szempontok. Az emberkereskedelmet megvalósító bűnözői csoportok általában meglehetősen aktívan vesznek részt más deliktumok elkövetésében is. Elegendő csak például a gépjárműlopásokra vagy éppenséggel a prostitúcióval történő kizsákmányolásra gondolni. Utóbbi elterjedésének hátterében a migrációs hullám áll, mely az 1990-es évektől kezdve bír egyre nagyobb jelentőséggel, okozva ezzel számos – többek között – társadalmi problémát. A szegénység, valamint a jobb életkörülmények megvalósítása érdekében indult meg alapvetően ez a folyamat. Ismételten hangsúlyoznám, hogy manapság ezt kihasználva számos kétes ügynökség jött létre, s így az emberkereskedelem módszerei napjainkra meglehetősen árnyaltá váltak, már ami a külföldi „jól fizető” munkára való toborzást illeti. Igen problematikus azt megítélni, hogy a külföldi szex-munkára való vállalkozás esetén hol ér véget az önkéntesség, s hol kezdődik voltaképpen a kényszer, s az erőszak. Megjegyzendő, hogy a prostitúció köré épülő kizsákmányolási cselekmények mindenhol büntetendők, valamint prostituáltként dolgozni gyakorlatilag „de facto” tilos. Fontos előfeltétele az ilyen célokat megvalósítani kívánó emberkereskedelemnek a helyi prostitúciós piacok megléte. Létezik ugyanakkor egy úgynevezett virtuális piac is, ahol különösképp a Cyber-szex úgyszintén egy kiváló lehetőséget teremt. Látható volt, hogy az emberi jogokat több fronton is súlyosan sérti maga az emberkereskedelem. Ez előhívta a védelmi szempontok kialakításának szükségszerűségét. Hazánk is felismerte mindezt, melyet jól mutat az, hogy a jogszabályi hierarchia csúcsát képző Alaptörvény is egyértelműen kimondja az emberkereskedelem tilalmát. Meglátásom szerint ezen túlmenően is számos alaptörvényi ponttal hozható szoros összefüggésbe az általam vizsgált deliktum. Ezzel is jól megmutatkozik témaválasztásom aktualitása, s relevanciája egyaránt, mely igenis minél gyorsabb, s minél hatékonyabb fellépést sürget. A következő két fejezetben az utóbbin lesz a hangsúly, rávilágítva ezzel a jelenség ellen folytatott küzdelem jelentőségére, valamint annak lehetséges módszereire, különösképp a jogalkalmazói aspektusokra fókuszálva.

3. Az emberkereskedelem elleni fellépés Magyarországon

3.1 Általános helyzetkép

Magyarország kiindulási, tranzit- és célországgént egyaránt fenyegetett az emberkereskedelem jelenségét illetően, bár elsősorban tranzitországgént érintett. Az áldozatok a leginkább veszélyeztetett csoportokhoz tartozó kiszolgáltatott személyek, akiket számos esetben nem is erőszakos módszerekkel, hanem látszólag kecsegtetőnek tűnő munkalehetőségekkel toboroznak. Az elkövetők egyre kvalifikáltabbak, továbbá kiterjedt kapcsolatrendszerrel bírnak a célországokban, s itthon egyaránt.³⁸

Tranzitországnak minősül hazánk az Ukrajnából, Moldovából, Bulgáriából, Romániából Nyugat-Európába és az Egyesült Államokba irányuló prostitúciós célú emberkereskedelem tekintetében. Mindemellett kiinduló országgént is jelen van, elsősorban az Ausztriába, Németországba valamint más nyugat-európai országokba irányuló, szexuális kizsákmányolást célzó emberkereskedelem vonatkozásában. Ezenkívül pedig célország Ukrajnát, Moldovát, Romániát és Oroszországot illetően.³⁹

Magyarországon alapvető érdek és érték az egyének biztonsága, melynek biztosításában az emberkereskedelemmel szembeni küzdelemnek is kiemelkedő szerepe van. A hatékony és eredményes fellépéshez összehangolt kormányzati munka, a civil szervezetekkel való közös együttműködés, a társadalom probléma iránti érzékenysége és nemzetközi összefogás szükséges. Az állampolgárokat ért sérelmek vonatkozásában – mind a belföldi, mind pedig a külföldre irányuló emberkereskedelem tekintetében – a szexuális célú kizsákmányolás a leginkább meghatározó, de nem elhanyagolható a munka célú kizsákmányolás is. Az emberkereskedelem magyar áldozatai leginkább az ország lemaradó területein élnek, általában mélyszegénységben. Jól körülhatárolhatóak ezek a régiók, hiszen elég egyértelmű jelzés erre a „Nyíregyháza” utca Amszterdamban. Az északkeleti megyékben élő (sok esetben roma) nők veszélyeztetettsége a szexuális kizsákmányolás vonatkozásában igen jelentős. Az áldozattá válók szinte mindegyike alacsony iskolai végzettségű. A kecsegtetőnek tűnő ajánlattal a munkanélküliségből, a kilátástalanságból igyekezett kitörni, sok esetben rosszabb

³⁸ Fehér Lenke: Emberkereskedelem Magyarországon. In: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter – Bodnár Gergely – Fehér Lenke – Jagusztin Tamás – Windt Szandra im. 432. o.

³⁹ Somssich Gabriella: Magyarország erőfeszítései az emberkereskedelem elleni küzdelemben, Pécs, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2007/8., 3. o.

helyzetbe kerülve mindezzel.⁴⁰

Az emberkereskedelem elleni fellépés koordinátora hazánkban jelenleg a Belügyminisztérium Európai Unió és Nemzetközi Helyettes Államtitkára. Feladatai közé tartozik az együttműködés előmozdítása különböző állami és nem állami szervezetek között, valamint a felelősségvállalás Magyarország emberkereskedelem ellenes lépéseiért nemzetközi, európai, és nemzeti szinten egyaránt. A nemzeti koordinátor által elnökölt kormányzati mechanizmusban valamennyi érintett tárca és állami szereplő képviselteti magát, operatív munka révén biztosítja a koherens fellépést, a felmerülő feladatok végrehajtásának koordinálását. A Nemzeti Koordinációs Mechanizmus állandó tagjai: a Belügyminisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, a Külügyminisztérium, az Országos Rendőr-főkapitányság, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda, a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, az Országos Bírósági Hivatal, a Legfőbb Ügyészség, a Fővárosi Törvényszék, az Országos Kriminológiai Intézet, az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat, a Nemzetközi Migrációs Szervezet és a Lehetőség Családoknak 2005 Alapítvány.⁴¹

2012-től kezdve a Belügyminisztérium informális alapon gyűjti az emberkereskedelem feltételezett áldozatainak és elkövetőinek anonimizált adatait a Nemzeti Koordinációs Mechanizmus tagjaitól, ideértve az Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Főosztályát, az Országos Rendőr-főkapitányságot, a Nemzeti Nyomozó Iroda Emberkereskedelmi Elleni Alosztályát, a Legfőbb Ügyészséget, az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálatot (OKIT) és a Lehetőség Családoknak 2005 Alapítványt. A konzuli szolgálatok külön biztosítanak adatokat az emberkereskedelemmel kapcsolatos esetekről. A Belügyminisztérium által szolgáltatott adatok alapján 2012-ben 68 áldozatot (58 nőt, 1 férfit és 9 gyermeket), 2013-ban pedig 43 áldozatot (41 nőt és 2 férfit) azonosítottak. Az azonosított áldozatok többsége –a jogalkalmazói gyakorlat szerint - szexuális kizsákmányolás áldozata. 2014-ben 35 lehetséges emberkereskedelmi áldozat volt (26 nő, 7 férfi és 2 gyermek), mindegyikük magyar, 15-en közülük szexuális kizsákmányolásnak, 18-an munkaerő kizsákmányolásnak voltak kitéve, némely esetben pedig nem részletezték a kizsákmányolás

⁴⁰ Windt Szandra: 2013, az emberkereskedelem elleni fellépés éve Magyarországon, Budapest, Belügyi Szemle, 62/1., 2014, 62. o

⁴¹ Czine Ágnes (2011) im. 256. o.

típusát.⁴²

Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy az emberkereskedelem jelenségét illetően a bűnözési statisztikák nagyon megbízhatatlanok. Ez a bűncselekmény jellemzően rejtett deliktum, továbbá a látencia is meglehetősen magas. A Btk.-ban a különböző elkövetési módok a törvény különböző részeiben találhatók, melyből adódik, hogy a bűnüldöző szervek döntenek el, hogy egy konkrét esetet milyen besorolású bűncselekményként tudnak bizonyítani. Ez az egyik oka annak, hogy miért ilyen alacsony számmal szerepelnek az emberkereskedelem jelenségével kapcsolatos esetek a különféle bűnügyi statisztikákban.⁴³

3.2 Az emberkereskedelem törvényi tényállása a 2012. évi C. törvény alapján

Az 1998. évi LXXXVII. törvény fordulópontnak tekinthető, hiszen ez volt az első olyan rendelkezés, amely önálló törvényi tényállásként kezelte az emberkereskedelem jelenségét azzal, hogy kiegészítette a Büntető Törvénykönyvet a 175/B. paragrafussal.⁴⁴

A nemzetközi elvárásoknak ez a szabályozási mód még nem tett maradéktalanul eleget, mivel leginkább a Rabszolgaság elleni Egyezménynek próbált megfelelni. Az ekkori alapeseti tényállás védett jogi tárgya pusztán az önrendelkezéshez való jog volt, mely kortól és nemtől függetlenül mindenkit megilletett. Nem tekintette védett értéknek a személyi szabadságot, az emberek egyenlőségét, illetve a mozgási szabadsághoz való jogot sem.⁴⁵

Miután hazánk aláírta a Palermói Jegyzőkönyvet, a helyzet jelentősen megváltozott. Ennek megfelelően ugyanis módosításra került az emberkereskedelem törvényi tényállása (2001. évi CXXI. törvény). A szabályozás egyébként a mai napig megfelel az ET emberkereskedelem elleni küzdelméről szóló Kerethatározatának (2002/629/IB) felváltásáról szóló 2011/36/EU emberkereskedelem elleni irányelvnek is. A Kerethatározat 4. cikke külön kiemelandő, hiszen abból egyértelműen kitűnik a jogi személy felelősségre vonásának szükségszerűsége. Erre tekintettel hazánkban 2004. május 1-jén hatályba lépett a jogi személlyel szemben

⁴² Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye Magyarország által történő végrehajtásáról szóló jelentés: <https://goo.gl/OkJXuj>

⁴³ Windt Szanda: Információs kézikönyv a Belgium, Hollandia és Magyarország között működő, az emberkereskedelem áldozatait segítő Transznacionális Irányítási Mechanizmusról, Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015, 51-61. o.

⁴⁴ Kovács Attila: Az emberkereskedelem elleni hatékony küzdelem Magyarországon az EU-hoz való csatlakozás fényében, Budapest, Ügyészek Lapja, 2004/5., 18. o.

⁴⁵ Hollán Miklós(2012) im. 306. o.

alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény.⁴⁶ A 2012. évi C. törvény, vagyis a hatályos Btk. a 192. § alatt szabályozza az emberkereskedelem jelenségét.

Az aktuális tényállást illetően a védett jogi tárgy az ember szabadságához fűződő társadalmi érdek. Ez meglehetősen szorosan kapcsolódik az önrendelkezési joghoz, amelynek kiindulási alapja, úgynevezett anyajoga az emberi élethez és méltósághoz való jog. Alkotmányjogi szempontból vizsgálva ez utóbbi két tényező inkább jogon felüli jelenségeknek számít.⁴⁷

A deliktum alanya bárki, míg a passzív alanya csak is kizárólag természetes, élő személy lehet. A bűncselekmény csak szándékos kimenetelű lehet.⁴⁸

Az emberkereskedelmet illetően társtettesség csak azonos oldalon – a sértett eladásában, megvásárlásában – közreműködő elkövetőknél állapítható meg.⁴⁹ Erre a jogalkalmazónak is figyelemmel kell lennie.

Az 192. § (1) bekezdése képzi a bűncselekmény alapesetét. Ennek elkövetési magatartásai más eladásában, megvásárlásában, elcserélésében, ellenszolgáltatás alapján történő átadásában, illetve átvételében öltenek testet. Az alaptényállás szerinti elkövetési magatartások továbbá a deliktumnak, másnak az előbbi tevékenységek véghezvitele érdekében történő szállítása, elszállásolása, elrejtése, megszerzése.⁵⁰ Hogyan is kell ezeket értelmezni, determinálni?

A Btk. 192. § (1) bekezdésének „a” pontja alapján adott ember eladásán, illetve megvételén nem a polgári jogi értelemben véve vett adásvételt kell érteni, mivel az ember nem lehet adásvétel tárgya. Az ellenszolgáltatással lebonyolított átadás-átvétel minden olyan tevékenységet felölel, amelynek keretén belül a személy másnak a hatalmába kerül. Ezt úgy kell elképzelni, mintha az illető a természetes személyt másnak átadná, s annak fejében valamilyen szolgáltatásban részesülne.⁵¹

⁴⁶ Kovács Attila im. 18-19. o.

⁴⁷ (23/1990 (X.31.) AB határozat

⁴⁸ Kónya István: Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára I. – harmadik kiadás, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015, 658. o.

⁴⁹ BH 2014.217

⁵⁰ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II., Különös Rész, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015, 185-186. o.

⁵¹ Uo. 185-186. o.

Ugyanezen szakasz (1) bekezdésének „b” pontja szerint - melynek elkövetési magatartásai a szállítás, az elszállásolás, az elrejtés, illetve másnak a megszerzése - akkor mondhatóak az emberkereskedelem tényállásszerű alakzatainak, ha kifejtésükre a Btk. 192. § (1) bekezdés „a” pontjának megvalósítása érdekében kerül sor. A „b” pont magatartásai tulajdonképpen előkészületi jellegűek, hiszen a deliktum elkövetéséhez szükséges feltételeket kívánják biztosítani. Ugyanakkor mindezeket a jogalkotó akarta alapján önállóan kell értelmezni.⁵² A 192. § (2) bekezdés estén a toborzás is megjelenik elkövetési magatartásként az (1) bekezdésen meghatározottak mellett. A súlyosabb minősülést az eredményezi, hogy itt jelen kell lennie a kizsákmányolás célzatának is. Ebből adódóan a (2) bekezdés már minősített eset.⁵³

A 2011/36/EU irányelv egyértelműen lefekteti azokat a kizsákmányolási célzatú szándékos magatartásokat, amelyeket a részes államoknak minimálisan emberkereskedelemtől büntetendővé kell tenniük. Bár a kizsákmányolás (célzat) pontosan körülhatárolt definícióját nem fejt ki, egy-két támpontot mégis biztosít a jogalkalmazó részére. Lényege, hogy a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy éppenséggel abban tartott sértett helyzetét használja ki az elkövető úgy, hogy közben előny szerzésére törekszik.⁵⁴

Súlyosabban minősül a bűncselekmény továbbá akkor is (192. § (3) bek.), ha személyi szabadságában megfosztott személy sérelmére, emberi test tiltott felhasználása céljából, hivatalos személyként, üzletszerűen, vagy bűnszövetségben követik el, ha erőszakkal, fenyegetéssel, megfélemlítéssel, a sértett sanyargatásával hajtják végre. Minősítő körülmény továbbá ha az elkövető a passzív alanyhoz való bizalmi, kötődésre épülő viszonyát használja ki (nevelés, felügyelet, gondozás, gyógykezelés, hatalmi vagy befolyási viszony).⁵⁵

Még súlyosabb megítélés alá esik az emberkereskedelem (192. § (4) bek.), ha a passzív alany az elkövetéskor még a 18. életévét sem töltötte be, továbbá a kizsákmányolási célzat is fennáll. Megjegyzendő, hogy a jogalkalmazónak figyelemmel kell lennie ebben az esetben arra is, hogy ilyenkor irreleváns az, hogy a polgári jog szabályai szerint esetleg már nagykorú az illető. Ugyanakkor az elkövetőnek tisztában kell lennie azzal, hogy a sértett a törvényben determinált életkornál fiatalabb. Továbbá a személyi szabadságától megfosztott passzív alany

⁵² Kónya István im. 659. o.

⁵³ Uo. 659. o.

⁵⁴ Uo. 659. o.

⁵⁵ Uo. 661. o.

sérelmére történő elkövetést is társítja a törvény a 192. § (3) bekezdésében megjelöltek bármelyikével (kivétel „a” pont). A büntetést úgyszintén magasabb szintre rúgja az a tény, ha az emberkereskedelem különösen súlyos hátrányt vagy életveszélyt okoz, természetesen a kizsákmányolás célzata mellett.⁵⁶

Még súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha a passzív alany a 14. életévét sem töltötte be.⁵⁷

A szankció, mint hátrányos jogkövetkezmény akkor a legszembeötlőbb (192. § (6) bek.), ha a passzív alany a 18. életévét vagy a 14. életévét be nem töltött személy, és az elkövetés egyéb, a korábbi minősített esetekben szereplő körülményeket is felöleli.⁵⁸

A hatályos Büntető Törvénykönyv 79. §-a egyértelműen kimondja, hogy a büntetés elsődleges célja a társadalom védelme érdekében a bűnismétlés elkerülése. A büntetés kiszabásánál pedig figyelemmel kell lenni adott deliktum tárgyi súlyára, a bűnösség fokára, a társadalomra veszélyességére, valamint az enyhítő vagy éppen súlyosító körülményekre- A Magyar Büntetőjogi Kommentárból egyértelműen kitűnik, hogy a jogalkotó a büntetési tételkeret megállapításakor az előbb elmondottakkal már kalkulált. Megjegyzendő, hogy a jogalkotó a Btk. 80. § (1) bekezdésében foglalt tárgyi súly vonatkozásában, nem a különös részi tételkeretben meghatározott absztrakt tárgyi súlyt érti a bírói gyakorlat alatt, hanem az elkövetett bűncselekmény társadalomra veszélyességének fokát.⁵⁹

Ha a társadalom felől szeretné a jogalkalmazó megvizsgálni adott kérdéskört, akkor az alapján elmondható, hogy egy deliktum tárgyi súlyának társadalmi megítélése az ügynevezett szubjektív biztonságérzetből adódik. A büntetőjogi normákra azonban nagy általánosságban is elmondható, hogy azok tipikusan kötődnek az erkölcsi normákhoz. Az emberkereskedelem vonatkozásában sincs ez másképp. Vagyis leszögezhető, hogy erkölcsi és vallási normák is egyaránt sérülnek a jelenség kapcsán. A jogalkalmazó szervek számára egyértelműen kirajzolódik adott kérdéskör mögött rejlő fokozott társadalomra veszélyesség.⁶⁰

⁵⁶ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál im. 187. o.

⁵⁷ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál im. 187. o.

⁵⁸ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál im. 188. o.

⁵⁹ Kónya István im. 100-101. o.

⁶⁰ Kubisch Károly (2016) im. 80-81. o.

A társadalom tagjai azonban ezt nem ilyen tisztán látják, vagyis szemükben az emberkereskedelem kevésbé irritáló, szemben azon bűncselekményekkel, amelyek bár kisebb tárgyi súlyúak (például a személyes biztonságot súlyosan sértő deliktumok), ugyanakkor mégis nagyobb felháborodást, félelmet keltenek.⁶¹

Megjegyzendő, hogy a tudatformálásban igen nagy szerepet töltenek be a különféle civil szervezetek, valamint a médiumforrások. Az emberkereskedelem veszélyeink feltérképezését illetően azonban sajnálatos módon egyik sem jeleskedik.⁶²

3.3 A jelenség kapcsán felmerülő büntető eljárásjogi kérdések, különös tekintettel a bizonyítási nehézségekre

A büntetőeljárásnak minden kétséget kizáróan szerves alkotóeleme a bizonyítás, mivel az eljárási célokat nélküle nem lehet elérni. A büntetőeljárás tartalmi oldalának meghatározó részét a bizonyítás képezi. Mindemellett a ténymegállapítás feltétele, maga a ténymegállapítás pedig a jogkérdések megoldásának alapja. A bizonyítás tehát a jogalkalmazási folyamat legnagyobb terjedelmű része, mely a törvény rendszeréből adódóan az egész eljárási folyamaton végighúzódik. A szó hallatán elsősorban a bírósági tárgyaláson felvett bizonyításra, illetve a feltételezések igazolására, mint logikai tevékenységre szoktak asszociálni. Egyértelmű, hogy a tárgyalás adja a bizonyítás felvételének a magját, ugyanakkor annak tartalma összetettebb annál. Ennek következtében azt nem lehet kizárólagosan a tárgyalási szakra redukálni. A bizonyításnak több mozzanatból kell állnia, melybe belesorolandó a bizonyítékok összegyűjtése, bíróság elé tárása, értékelése és felhasználása is. E több mozzanatú megközelítés maga után vonja annak tisztázását, hogy a bizonyítás alanyai tulajdonképpen mely mozzanatokat végzik, miként vesznek részt a bizonyításban.⁶³

Az emberkereskedelem jelenségét meglehetősen problematikus bizonyítani, köszönhetően a szűk bírói értelmezés által teremtett szigorú bizonyítási követelményeknek. Elsősorban azért, mert a közvetlen vagy a közelmúltban megvalósított erőszakot sokszor nem lehet, vagy nagyon bonyolult alátámasztani. Mint látható volt a 2012. évi C. törvény próbált megfelelni a nemzetközi elvárásoknak, követelményeknek. Szabályozásra került a kizsákmányolási cézzal való elkövetés, valamint megjelent a kényszermunka tilalma is, mint új, önálló

⁶¹ Horváth Helga – Tóth Péter: A szubjektív biztonságérzetet befolyásoló tényezők Magyarországon, Győr, Széchenyi István Egyetem – Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar, 2014: <https://goo.gl/BA2Ymd>

⁶² Kubisch Károly (2016) im. 82. o.

⁶³ Németh Zoltán György: A nyomozó hatóság bizonyításban játszott szerepe, a nyomozati tényfeltárás és a bizonyítás összefüggései, Budapest, Jogelméleti Szemle, 2012/2., 1. o.

törvényi tényállás. Továbbá a törvényalkotó fokozott figyelmet szentelt a kényszerítés erőszakkal, fenyegetéssel megvalósuló elkövetési módjaira, illetve kiemelte az emberi test tiltott felhasználásának célzatát. Bár az uniós elvárásoknak való megfelelés egyre inkább beteljesedni látszik, ennek ellenére fellelhetők még hiányosságok, melyeket mihamarabb orvosolni kellene. A koldulás, a gyermekprostitúció, a szexuális kényszerítés, a kizsákmányolás ugyanis még mindig nincs kellőképp összehangolva az emberkereskedelem jelenségével, amely lényeges hiányosság, ugyanis az általában más bűncselekményekkel karöltve jelenik meg a gyakorlatban. Ennek következtében a jogalkalmazás során sokszor más törvényi tényállásra tevődik át a büntetőeljárás során a vádképviselés, s így a bűnelkövető nem is emberkereskedelemért lesz marasztalva.⁶⁴

Az USA külügyminisztériuma által 2015. július 27-én kiadott „Jelentés az emberkereskedelemlről” című dokumentumban megfogalmazottakból kitűnik, hogy a hazai büntetőjogi szabályozás még mindig nem koherens a nemzetközi törekvésekben foglaltakkal. Vagyis az állami kötelezettségvállalás még nem éri el a kellő szintet. Ez pedig óriási probléma, mivel Európában az emberkereskedelem jelensége igencsak felerősödni látszik. A dokumentum javaslatok sorát fogalmazza meg hazánk számára, melyek alapján fokozottabb figyelmet kellene fordítani:⁶⁵

- a) az áldozatvédelmi szolgáltatások javítására,
- b) pénzügyi támogatások növelésére,
- c) civil szervezetek felkarolására,
- d) az intézetekben élő gyermekekre (kiemelten veszélyeztetettek)
- e) az emberkereskedelemhez kötődő jogszabályok és a nemzetközi szabályozás összehangolására,
- f) kizsákmányolt gyermekek proaktívabb azonosítására és felkarolására
- g) a bűnüldöző szervek erőfeszítéseinek fokozására az emberkereskedelem valamennyi formájára tekintettel,
- h) hatékonyabb adatgyűjtésre, gyakoribb jelentéskészítésre, valamint
- i) az áldozatokra koncentrált oktatás fejlesztésére (ügyészeknek, szociális munkásoknak).

⁶⁴ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem módosult tényállásának, valamint az elkövetési módok bizonyításának nehézségei, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – Állam- és Jogtudományi Kar, 2014, 47-48. o.

⁶⁵ Kubisch Károly (2016) im. 77-93. o.

A büntetőeljárásokat nagyban nehezíti az a körülmény, hogy a nyomozati szakasz elhúzódásának következtében azok a tanúk, akinek vallomásán alapult a tényállás, már nem elérhetőek, mivel az országból eltávoztak. Ezekben az esetekben egyébként tipikusan észlelhető, hogy a terheltek semmi esetre sem kívánnak együttműködni a büntetőeljárás során a hatóságokkal, bűnösségüket pedig egész egyszerűen tagadják. Beismerő vallomásra gyakorlatilag csak elvétve kerül sor. Nehézséget jelent a jogalkalmazóra nézve, hogy az ügyek túlnyomó többségében a sértettek vagy mástanúk a nyomozati szakban tett terhelő vallomásaikat a bíróság előtt visszavonják, mely háttérében nem ritkán védői taktika, vagy egész egyszerűen a sértett megfenyegetése áll.⁶⁶

A bizonyítási nehézségek abban is fellelhetők, hogy a sértett és a terhelt között számos esetben érzelmi viszony áll fenn. A terhelt igen gyakran azzal próbál védekezni, s így kibújni a büntetőjogi értelemben véve vett felelősség alól, hogy a sértettek pusztán féltékenységből tesznek rá nézve terhelő vallomást. Egy bonyolult családi, illetve rokoni kapcsolat vonatkozásában ennek feltérképezése, bizonyítása szinte lehetetlen.⁶⁷

Az idő múlása is akadályozhatja a jogalkalmazó eredményességét, s magát a bizonyítási folyamatot egyaránt. A vádlottak szökése, esetleges külföldre távozása, valamint a tanúk emlékeinek „kopása” is gátló tényezőknek számítanak. Az ilyen esetekben a titkos információgyűjtés az egyetlen egy megbízható tényalap, amely lehetővé teszi egyáltalán a büntetőeljárás sikeres lebonyolítását. A bíróság kénytelen a nyomozási bíró által megadott engedélyben meghatározott terhelthez kapcsolódó adatokra szorítkozni. Nem helyezhet a figyelem középpontjába olyan titkos adatokat, melyek ugyan a nyomozásból adódóan rendelkezésre állnak, de az engedély célszemélye csak egy terhelt volt. Mindemellett elkerülhetetlen szem előtt tartani a titkos megfigyelésre rendelkezésre álló maximális időkeretet.⁶⁸

További bizonyítási nehézségek jöttek létre az elkövetési magatartásokat illetően is. A 2012. évi C. törvény értelmében ezek két fő csoportra lehet osztani, amint az az előbbiekből is

⁶⁶ Czine Ágnes (2011) im. 150. o.

⁶⁷ Kubisch Károly (2014) 56. o.

⁶⁸ Kubisch Károly (2014) im. 56. o.

kirajzolódott. Az első kategóriát voltaképpen adott természetes személy eladása, megvétele, elcserélése, ellenszolgáltatásért történő átadása, átvétele képzí.

Egyes szerzők szerint ezek tipikus polgári jogi elemek, melyek direkt alkalmazását a jogszabályra nézve a jogalkalmazónak kerülnie kell. Igaznak vélhető, hogy a büntetőeljárás során meglehetősen nehézkes egy „rendszeridegen” fogalom alapján egy magatartást attól gondosan elkülöníteni, s arra büntetőjogi védelmet biztosítani.⁶⁹

Már a nyomozati szakaszban is meglehetősen komplikált elhatárolni, hogy mivel is állunk pontosan szemben az emberkereskedelem jelenségét illetően. Hogy miért is állítom mindezt?

Egy jogképességgel és cselekvőképességgel bíró egyén vonatkozásában megállapítható, hogy ezen személyek eladása és megvétele már önmagában veszélyt jelent a társadalomra nézve. Ugyanis egy olyan szabály kerül átszakításra, amely már az ENSZ alapokmányában, az Európai Unióról szóló Szerződésben és az Alaptörvényben is megjelenik. Ez pedig az, hogy az ember semmiképp sem tekinthető tárgynak. Az egyén egy olyan társadalomalkotó „dolog”, amely nem forgalomképes. Fogantatása óta jogképes, s bizonyos tényezők meglétekor pedig cselekvőképes is egyben.⁷⁰

Az Alkotmánybíróság értelmezésében az emberi élethez és méltósághoz való jog egymással elválaszthatatlan egységet alkotó alapjog, amely egyértelmű kifejezője az emberi minőségnek, továbbá tartalommal tölti ki a jogképesség kategóriáját. Így az ember voltaképpen normatív fogalommal válik. Az Alkotmánybíróság a monista emberfelfogás talaján áll, ezzel elvetve az emberi test és lélek dualizmusára épülő elvet. Azonban az élethez és emberi méltósághoz való anyagi jogból levezethető jogok is korlátozhatóak, éppúgy mint az önrendelkezési jog.⁷¹ Az emberkereskedelem elkövetője utóbbit sérti, mert a passzív alanya helyett és nevében jogellenes módon az egyén akarata és személye ellen cselekszik. A legfontosabb alapjogi sérelem azonban az, hogy az egyén nem lehet adásvétel tárgya, vagyis dolog. Ugyanis az ember egy jogképességgel bíró természetes személynek titulálható.⁷² Az előbbiekből adódóan pedig a polgári jog által determinált fogalmakat a büntetőjog szűrőjén keresztül kell értelmeznie a jogalkotónak.

⁶⁹ Fehér Lenke – Hollán Miklós – Végváry Réka: Nemzetközi emberkereskedelem, Budapest, MTA Jogtudomány Intézet, 2008, 200-202. o.

⁷⁰ Nótári Tamás: A jognak asztalánál... 1111 jogi regula és szentencia latinul és magyarul, Debrecen, Debreceni Jogi Műhely, 2009/6., 5. o.

⁷¹ Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok, Budapest, PPKE-JÁK, 2011, 100-101. o.

⁷² Kónya István im. 658. o.

Egy természetes személy eladásán egy olyan szituációt kell érteni, melynek során a megvásárolt illető a vevő teljes és egyben kizárólagos hatalmába, vagyis tulajdonosi és birtokosi pozíciójába kerül. Azok az érdek- és hatalmi viszonyok, amelyek egyes alacsony státuszú közösségek tagjai között jogszerűen, vagy annak hiányával létrejöttek, az említett polgári jogi fogalmak kibontását a jogalkalmazók számára meglehetősen komplikálttá teszik. Ehhez társul az az igen gyakori jelenség, hogy az a tényállásszerű magatartás, amely egyik országban kerítés büntetével szankcionálandó, másutt emberkereskedelemnek fog minősülni a bírói gyakorlat szerint. Probléma az is, hogy a polgári jog adásvétel alatt egy visszterhes jogügyletet ért, amelynek megléte a tényállásszerűséget vonja maga után. Kérdéses továbbá, hogy egy nyomozati szakaszba került cselekmény kapcsán mit tekintsen a hatóság befejezett magatartásnak? Mivel az emberkereskedelem immateriális deliktum, ebből kifolyólag már a pusztá megállapodás megvalósítja elméletileg adott tényállás kísérletét. Az, hogy a megállapodásban szereplő ellenszolgáltatás teljesítése, nem teljesítése áll-e fenn, nem érinti a cselekmény befejezettségét.⁷³

Érdemes szót ejteni a sui generis részesi elkövetési magatartásokról is. Vaskuti szerint a tényállás másik részében olyan elkövetési alakzatok vannak (pl.: toborzás, elszállásolás, elrejtés, másnak való megszerzés), amelyek sui generis bűnszegédi magatartások. Az utóbbi, vagyis a másnak való megszerzés hagy maga után némi bizonytalanságot, melyet a jogalkalmazónak igen nehézkes kezelni. Ugyanis a kerítés törvényi tényállásának is szerves alkotója ezen elkövetési magatartás.⁷⁴

Úgy vélem, hogy a célzatot (kizsákmányolás) ebből adódóan rendkívül szűk körben és pontosan kell determinálni, bizonyítani, mivel az emberkereskedelem tényállása itt könnyen elcsúszhat a kerítés irányába.

A Btk. 192. § (8) bekezdése pontosan meghatározza a kizsákmányolás büntetőjogi fogalmát: „kiszolgáltatott helyzetbe hozott, vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előnyszerzésére való törekvés”.⁷⁵ Vagyis ebbe benne foglaltatik minden olyan szituáció, amely az eredetihez képest előnyösebbet jelent a kiszolgáltatott sértett állapotát kihasználó számára.

⁷³ Vaskuti András: A szabadság és emberi méltóság elleni bűncselekmények. In: Jakucs Tamás (szerk.): Büntetőtörvény Magyarázata, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2004, 228-230. o.

⁷⁴ Vaskuti András im. 231. o.

⁷⁵ 2012. évi C. törvény

Egyébként maga a kiszolgáltatott helyzet megvalósulhat egy tényező következményeként, illetve több tényező együttes hatásaként egyaránt. Fontos megjegyezni, hogy ezt a szituációt nem feltétlen az elkövetőnek kellett előidéznie. Ebben az esetben a deliktum elkövetője a már meglévő kiszolgáltatott helyzet fenntartásával, esetleg az abból történő kilábalás megakadályozásával is kimeríti adott törvényi tényállást. Úgyszintén fontos jogértelmezési szempont, hogy a bűncselekmény már pusztán az előny szerzésére való törekvéssel befejezetté válik. Vagyis elegendő magának a kizsákmányolás célzatának (előny szerzése) fennállnia, s ebből adódóan nem kell, hogy az előnyt ténylegesen meg is szerezze az elkövető. A jogalkalmazónak arra is figyelemmel kell továbbá lennie, hogy ez a célzat nemcsak anyagi javakra irányulhat, hanem bármely más egyéb, olyan kedvezőbb helyzetet is jelenthet, amely a sértett kiszolgáltatott helyzetéből eredeztethető.⁷⁶

Maga a kizsákmányolás – a 2011/36/EU alapján - egyébként akkor válik értelmezhetővé, ha az adott személlyel szemben kényszerítetnek be (fenyegetés, erőszak stb.). Az azonban – jogalkalmazási szempontból - elhanyagolható, hogy az áldozat beleegyezett-e vagy sem. Amennyiben az áldozat gyermek (18 év alatti), akkor a bírói gyakorlat alapján, a kizsákmányolási célzatú magatartások még akkor is emberkereskedelemnek fognak minősülni, ha a kényszerítő eszközök egyikét sem fejtette ki adott esetben az elkövető. Az irányelv a jogi személyek vonatkozásában is változást hozott, melyet már említettem. További releváns tényező azonban a 2011/36/EU irányelv nyomán, hogy a tagállamok innentől kezdve szabadon dönthetnek abban, hogy indítanak-e eljárást az emberkereskedelem áldozataival szemben a rájuk kényszerített bűncselekményekben való részvételért, amely egyébként bizonyítás szempontjából rendkívül komplikált. Továbbá a részes feleket megilleti a büntetőeljárás megindításához fűződő jog saját állampolgáraik ellen, az Unió máik tagállamában elkövetett deliktum ügyében. Mindemelllett a szervezett bűnözés felszámolását célzó jellegzetes nyomozási eszközökhöz is folyamodhatnak a felek (pl. lehallgatás).⁷⁷

A 2011/36/EU irányelv - az emberkereskedelem különböző esetei kapcsán - egyértelműen meghatározza a büntetési tételkeret felső határát is. Az alapeset vonatkozásában ez egyébként 3 év. Ebből adódóan a bünszervezetben való elkövetés felső határa is 10 évre emelkedik. A minősített esetekben is úgyszintén a nemzetközi elvárásoknak való megfelelésen van a

⁷⁶ Czine Ágnes: Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016, 339. o.

⁷⁷ Kubisch Károly (2014) im. 53. o.

hangsúly, amelyekhez a büntetési tételkeretek is alkalmazkodnak. Sőt! A 2011/36/EU irányelvnek megfelelően a minősített esetek köre is kiszélesedett a 18., illetve a 14. életévüket be nem töltött sértettek vonatkozásában.⁷⁸

Érdemes kiemelni a felderítési, bizonyítási nehézségeket illetően azt is, hogy a bűnözői csoportok manapság sokkal szervezettebbek, mint korábban. A fejlettségük mögött számos tényező húzódik meg. Egyrészt az eszközeik sokkal hatékonyabbak, másrészt az internet adta lehetőségekkel ők is egy új dimenzióba lépnek, mivel így a toborzási folyamat sokkal könnyebb és gyorsabbá válik. Az új technológiák használata ugyanakkor megnehezíti a bíróság dolgát a tényállás bizonyítottságát illetően. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy az elkövetési magatartások kifejtése is egyre egyszerűbbé válik, köszönhetően a közlekedés fejlettségének és gyorsaságának.⁷⁹

3.4 Az áldozat/tanú védelme kapcsán megfontolandó jogalkalmazói kérdések

Az emberkereskedelem jelenségének vizsgálata során úgy gondolom, hogy elengedhetetlen az áldozatok/tanúk védelméről is szólni. A vizsgált kérdéskör relevanciájából adódóan, valamint a téma hangsúlyosabbá tételéből kifolyólag döntöttem úgy, hogy dolgozatom előző részétől (3.3) elkülönítve kezelem, bár lesznek olyan részek, melyek oda is beleillenek.

A bűncselekmény áldozataival való törődés, jogaik érvényre juttatása nagy általánosságban véve is alapvető társadalmi érdek. Számos jogalkalmazó szerv kiemelt feladata, hogy kompetenciájuknak megfelelően segítséget nyújtson azoknak, akik személyükben, javaikban, vagy jogaikban sérelmet szenvedtek. Kik is tekinthetők tulajdonképpen áldozatoknak? Áldozatnak minősül a bűncselekmény természetes személy sértettje, a polgári jogi értelemben véve vett közeli hozzátartozója, valamint mindazok a személyek, akik a deliktummal összefüggésben fizikai, pszichikai, erkölcsi, anyagi jellegű sérelmet szenvedtek, vagy alapvető jogaik csorbultak.⁸⁰

„Az állam, az igazságszolgáltatás hivatása, hogy erős legyen az erősekkel és gyengéd a gyengékkel.....A büntetőjogi szigor szükséges, de nem elégséges: önmagában nem állítja helyre az igazságosságot, ha ugyanakkor magára hagyja az áldozatot. Az elkövető-

⁷⁸ Czine Ágnes (2016) im. 339. o.

⁷⁹ Kubisch Károly (2014) im. 54. o.

⁸⁰ Jenei Károly: Áldozatvédelem, Miskolc, B-A-Z Megyei Bünmegelőzési Alapítvány Szakmai Kiadványa, 2003, 185. o.

központúságról az áldozatközpontúságra áttérni a büntető igazságszolgáltatás kopernikuszi fordulata. Úgy kell végrehajtani, hogy ne sértse az alkotmányos garanciákat, a büntető igazságszolgáltatás általános érdekeit pedig egyenesen előmozdítsa.”⁸¹

A jelenlegi bűnüldözői gyakorlat szerint az emberkereskedelem áldozatai csak akkor tekinthetők hazánkban hivatalosan is áldozatoknak, ha tanúskodnak az elkövetőkkel szemben a bíróságokon. Megjegyzendő, hogy az áldozatoknak komoly kockázatot jelent a megtorlás, amelyet a csempészek, kereskedők fejtenek ki. Ebből adódóan igen gyakori, hogy nem tesznek vallomást a fenyegető és félelmet keltő helyzet miatt. Törekedni kell tehát arra, hogy az áldozattá vált személyek fokozottabb védelemben részesüljenek, kiemelve a gyermekkorúakat, hiszen számukra védelmi gondnokság elrendelése is elengedhetetlen. Mindemellett a szociális munkásoknak és az ügyészeknek is képezniük kell magukat az ilyen esetekre nézve. A munka eredményességét azonban a korrupció jelensége meglehetősen gátolja.⁸² A nyomozóhatóság számos esetben alkalmazza egyébként a titkos információgyűjtést, amelynek során beszerzett bizonyíték az eredményes bizonyítás fontos alkotója. A büntetőeljárás megindítása előtt a titkos információgyűjtés eredményeként beszerzett bizonyítékok megkönnyítik a bizonyítást, és a tanúk befolyásolása esetén is komoly bizonyítékot jelenthetnek. Sőt! Indokolatlanná teszik a tanúk utólagos befolyásolását, így egyfajta „áldozatvédelmi” szerepeként is funkcionálnak.⁸³

A tanú védelmét szolgáló állami eszközök tárháza meglehetősen széles. Az anyagi jogi eszközök közül elsősorban a tanú fenyegetéssel való befolyásolásának a tilalmát kell kiemelni. Ez hazánkban „hamis tanúzásra felhívás” néven szerepel a hatályos Btk.-ban, mely deliktum szankcionálása egyébként igen hosszú múltra nyúlik vissza.⁸⁴

Az áldozat tanúvallomásának felvétele során fokozott óvatossággal kell eljárnia a bíróságoknak, kiváltképp figyelmet szentelve a sértett jogaira. Az emberkereskedelem áldozata ugyanis olyan aszimmetrikus emberi, kapcsolati hálóban találja magát, amelyben gyakorlatilag minden területen alárendeltségi szerepet tölt be. Mindehhez társul a félelem, valamint a kiszolgáltatottság érzete, melyek személyekre és intézményekre nézve is

⁸¹Trócsányi László beszéde az áldozatvédelmi konferencián: <https://goo.gl/udqFxx>

⁸²Kubisch Károly (2014) im. 49-54. o.

⁸³Czine Ágnes (2011) im. 150. o.

⁸⁴⁸⁴Kiss Anna: A sértett jogai a büntetőeljárásban. In: Fehér Lenke – Forrai Judit (szerk.): Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviselési Titkársága és a Kiút Veled Egyesület, 1999, 87-89 o.

fennállnak. Ez is alátámasztja tehát a speciális bánásmód és kommunikációs technikák szükségességét.⁸⁵

Az eljárásban résztvevő hatóságoknak számítaniuk kell arra ugyanis, hogy az áldozat nem szokványosan viselkedik. Jellemző rájuk például a szorongás, az elzárkózás, a depresszió, az emlékbetörés (trauma), a koncentrációs zavar. Ezen tények kétségtávol a kihallgatást, valamint a tanúvallomás megtételét is igen nehézkessé teszik. Ezért az eljáró szerveknek nem szabad erőltetni a részletek pontos elmondását, mivel az tovább fokozná a stresszt, a félelemérzetet az egyénben. Célszerű mindemellett a fegyverek jelenlétét is mellőzni a kihallgatás folyamán, hiszen ez úgyszintén megfélemlítést kelthet.⁸⁶ Az áldozatkezelés vonatkozásában elengedhetetlen továbbá a civil szervezetekkel való együttműködés, partnerség kialakítása mind a jogalkalmazó, mind más, az eljárásban résztvevő hatóságok részéről. Itt érdemes röviden kitérni a menedékházak által betöltött szerepre. Hazánkban jelenleg a Baptista Szeretetszolgálat, illetve az Ökumenikus Szeretetszolgálat működtet ilyen létesítményeket. Itt az áldozatok tanácsadást, orvosi és mentális segítséget kapnak, s így oldódnak a lelki traumák. Ezzel egyébként a büntetőeljárás lefolytatását is sokkal gördülékenyebbé, hatékonyabbá lehet tenni. Már a nyomozati szakaszban is óriási segítséget jelent mindez, nem is beszélve a bíróság előtt zajlóról. A jogalkalmazó szerveknek és egyéb hatósági szereplőknek törekedniük kell arra, hogy az áldozatot addigi környezetéből, továbbá az elkövetők és azok hozzátartozóinak közegéből is kiszakítsák. Azokban az eljárásokban, ahol a terhelő adatokat elsősorban az áldozat szolgáltatja, különösképp lehet azzal számolni, hogy az elkövetők, vagy azok megbízottjai, minden eszközt bevetnek annak érdekében, hogy a vallomást tevő áldozatot rákényszerítsék vallomásának a visszavonására, annak megváltoztatására, mely végső soron a büntetőeljárás megszüntetéséhez vezet.⁸⁷

A 1998. évi XIX. törvény a büntető eljárásról lehetőséget ad a tanú különösen védetté nyilvánítására (Be. 97. §), s a tanúk személyes adatainak zárt kezelésére is (Be. 96. §). Kiváltképp indokolt esetben pedig az eljárást folytató bíróság tanácsának elnöke, az ügyész, valamint a nyomozó hatóság kezdeményezheti, hogy a terhelt, a védő, a sértett, az egyéb érdekelt, a sértett és az egyéb érdekelt képviselője, a tanú, a szakértő, a szaktanácsadó, a tolmács, a hatósági tanú, továbbá a felsoroltak valamelyikére tekintettel más személy a külön

⁸⁵ Fehér Lenke – Herman Judit – Herczog Mária – Gyurkó Szilvia – Hrabovszki Zoltán – Pontyos Tamás im. 26. o.

⁸⁶ Czine Ágnes (2011) im. 154. o.

⁸⁷ Czine Ágnes (2011) im. 155. o.

jogszabályban (34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet) meghatározott védelemben részesüljön. (Be. 98. § (1) bekezdése).

A Büntetőeljárásról szóló törvény 98/A. §-a a tanúvédelmi programra való utalással, rendelkezéseket tartalmat arra nézve, hogy miként is kell a Be. szabályait az ilyen jellegű akcióban résztvevő személyek vonatkozásában alkalmazni. E programhoz való csatlakozás a sértett és a tanú büntetőeljárási jogait és kötelezettségeit nem érinti, azonban a törvény rendelkezéseinek az alkalmazásában fellelhető néhány eltérés. (Be. 98/A. §)

A Védelmi Programról egyébként külön jogszabály rendelkezik, nevezetesen a 2001. évi LXXXV. törvény. Ebből kitűnik, hogy alkalmazására lehetőség nyílik a büntetőeljárás alatt, illetőleg annak befejezését követően is. A megállapodás a büntetőeljárásban részt vevő, a hatósággal együttműködő tanúval, sértettel vagy terhelttel köthető, kiemelkedő súlyú bűncselekmény vonatkozásában, a törvényben meghatározott feltételek megvalósulásakor.⁸⁸

A szükséges áldozatvédelmi intézkedéseket a gyermekvédelmi törvényben (1997. évi XXXI. törvény) meghatározott, a krízisintervenciót szavatoló intézményrendszer és a személyes gondoskodást biztosító szociális ellátórendszer mellett, 2006. január 1. óta a megyei igazságügyi hivatalokon belül működő áldozatsegítő és jogi segítségnyújtó szolgálatok látják el. Az ő közreműködésük nélkül ugyanis nem lehetne megfelelni a nemzetközi elvárásoknak, s azok egyik legfontosabb kritériumának, nevezetesen a „victim first” elvnek. Ez az áldozat érdekeinek az elsődlegességét rögzíti, valamint egyértelműen kimondja, hogy az nem tekinthető a büntetőeljárás tárgyának. Ugyanis egy olyan alanyról van szó, akinek a védelme legalább annyira elengedhetetlen, mint az állami büntetőhatalom érvényesítése az elkövetőkkel szemben.⁸⁹

Mivel az eljárás során az áldozat, valamint családjának biztonsága az elsődleges szempont, így annak meglétét folyamatosan vizsgálni szükséges, mégpedig kockázatelemzéssel. Erre figyelemmel kell lenni büntetőeljárás egésze alatt, így a bírósági szakaszban, valamint azt követően is. A cselekmény határokon átnyúló jellegéből adódóan sokszor indokolt

⁸⁸ Fehér Lenke – Herman Judit – Herczog Mária – Gyurkó Szilvia – Hrabovszki Zoltán – Pontyos Tamás im. 95. o.

⁸⁹ Gyurkó Szilvia: Magyar jó gyakorlatok, protokolljavaslatok, esetkezelési minták. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői, Budapest, ESZTER Alapítvány, 2009, 79. o.

nemzetközi együttműködést kötni. A bizonyítási eljárás során alkalmazni kell az új kriminalisztikai technikákat (DNS-elemzés, online bűnözés felderítése stb.). Célszerű ügyelni továbbá a másodlagos áldozattá válás megelőzésére, mivel az emberkereskedelem áldozatai már így is súlyos bűncselekmény sértettjeinek számítanak. Az emberkereskedők személyének felderítésére pedig proaktív jellegű nyomozati technikákat kell alkalmazni az eredményesség érdekében. Úgy mint az előbbieken már említett titkos információgyűjtés, valamint az ezzel összehangolt pénzügyi vizsgálat elrendelése szintén determináló jelentőségű. A jog adta ezen lehetőségekkel azért is szükséges élni, mivel a pénz útján keresztül könnyebben fel lehet deríteni a bűnös tevékenységet.⁹⁰

A nyomozás és az áldozatvédelem hatékonyságának növelése érdekében az általános nyomozóhatóság által használt, elektronikus adatkezelői rendszerként működtetett Robotzsaru Neo rendszert fejleszteni szükséges. A továbbfejlesztés lényege az lenne, hogy amennyiben a nyomozóhatósági eljárás során emberkereskedelemmel érintett sértett úgy nyilatkozik, hogy az Áldozatsegítő Szolgálat segítségét igénybe kívánja venni, akkor egy külön, kifejezetten ennek jelölésére szolgáló modul aktiválásával a kapcsolatfelvételhez szükséges adatok az Áldozatsegítő Szolgálat számára automatikusan hozzáférhetővé válnának. Az eljárásokban az esetmenedzser alkalmazhatóságának lehetősége is releváns lenne, mivel így segíteni tudná az azt igénylő sértettet. A megindult büntetőeljárásokban is komoly szerepet kapna az esetmenedzser, hiszen elősegíthetné a hatóságokkal való kapcsolattartást, segíthetne a sértettnek az idézések, értesítések tartalmának megfelelő értelmezésében. A büntetőeljárást követő időszakban is kapcsolatot tarthatna a sértettel, így a hatékony utánkövetés követelménye is megvalósulhatna.⁹¹

Az áldozatok nyomon követését, áldozatvédelmi rendszerbe történő bevonását elősegítő adatszolgáltatási mechanizmus kiépítéséről is szót kell ejteni, hiszen az európai uniós stratégia által előírt közös adatbázis felállításában történő részvétel mellett kiemelten fontos a hazai informatikai rendszerek összehangolása, különös tekintettel a bírósági, ügyészségi és rendőrségi közös munkafelület kialakítására és átjárhatóságára. Bár a gyakorlatban történő kivitelezésért a Belügyminisztérium a felelős, ugyanakkor partnerként közreműködik a Legfőbb Ügyészség, az Országos Bírósági Hivatal és a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal.

⁹⁰ Demus Mária: A rendőrség szerepe és feladatköre az emberkereskedelem elleni fellépésben, Budapest, IOM, 2004, 9-24. o.

⁹¹ 4 éves stratégiai tervdokumentum: <https://goo.gl/5MTfuW>

A fejlesztés egyik alapeleme lenne itt is a Robotzsaru Neo fejlesztése, amely segítségével a rendszer alkalmasnak bizonyulna a hatékony áldozatsegítés támogatására, valamint az azzal foglalkozó szervezet adatigényének kölcsönös együttműködési megállapodáson nyugvó kiszolgálására.⁹²

Az állami kárenyhítésről, kártalanításról sem szabad megfeledkezni az áldozatok kapcsán. Hazánkban az 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról megnyitja a lehetőséget az úgynevezett közvetítői eljárásra, melynek fő célja a sértett részére történő kompenzáció, jóvátétel, s így a bűncselekmény következményeinek az enyhítése. Mindemellett a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartásának az előmozdítása sem elhanyagolandó szempont. Törekedni kell arra, hogy a gyanúsított és a sértett között - a gyanúsított tevékeny megbánását megalapozó - megállapodás létrejöjjön az eljárás eredményeként.⁹³

Hangsúlyozandó, hogy az eljárás jelentős mértékben tehermentesítheti a jogviták rendezésére egyébként hivatott jogalkalmazói szervezetrendszert, mindenekelőtt a bíróságokat. Szűrőszerepként funkcionál, ugyanis érdemi jogvitára csak akkor kerül sor, ha sikertelenül végződik a megegyezés kísérlete. Bár a mediáció a felek önkéntes hozzájárulására épül, ugyanakkor azt a sértett, valamint a terhelt is bármikor visszavonhatja.⁹⁴

Az eljárásban a feleket – főszabályként - egyenrangú félként kell kezelni, bár az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve preambuluma (46) bekezdése rést üt ezen. Ez a gyengébb, kiszolgáltatottabb fél védelme érdekében megállapítja, hogy a helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások során is az áldozat érdekeit és igényeit kell elsődlegesen szem előtt tartani, orvosolva ezzel az áldozatnak okozott kárt, és megelőzve a további károkozást. Figyelembe kell venni a bűncselekmény természetét és súlyát, a trauma mértékét, az áldozat fizikai, szexuális vagy pszichológiai sérthetlensége megsértésének ismétlődő jellegét, az erőviszonyokban fennálló különbségeket, valamint az áldozat életkorát, érettségét vagy intellektuális képességét, hiszen ezek korlátozhatják vagy ronthatják az áldozat képességét arra nézve, hogy megalapozott döntést hozzon. Továbbá gátló funkciót is betölthetnek az ügy, áldozat számára kedvező kimenetelét illetően.⁹⁵

⁹² 4 éves stratégiai tervdokumentum: <https://goo.gl/5MTfuW>

⁹³ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

⁹⁴ Schweighardt Zsannett: A tevékeny megbánás – a mediáció szerepe a büntetőeljárásban, a jogintézmény jövője: <https://goo.gl/f35KBN>

⁹⁵ 2012/29/EU irányelv

A 2005. évi CXXXV. törvény - a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről - 1. § (1) bekezdése nyomán áldozat a Magyar Köztársaság területén elkövetett bűncselekmény sértettje, valamint az a természetes személy, aki a bűncselekmény közvetlen következményeként sérelmet, így különösen testi vagy lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást, illetve vagyoni kárt szenvedett el. Releváns, hogy minden sértett áldozat, de nem minden áldozat sértett. A büntetőeljárásban fellelhető sértetti fogalmat nem lehet áldozati fogalommal alakítani. Ebben a fogalomrendszerben a deliktum sértettje az a természetes személy is, aki a bűncselekmény közvetlen következményeként sérelmet, elsősorban testi vagy lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást, illetve vagyoni kárt szenvedett. A sértetten kívül másnál csak akkor lehet beszélni közvetlen következményről, ha sérelme a bűncselekménnyel szoros térbeli és időbeli összefüggésben, és azzal ok-okozati viszonyban valósult meg. A „közvetlen következmény” fogalom is magyarázatra szorul. A jogalkalmazói gyakorlat alapján nemcsak a sértett, hanem a sértetten kívül az a személy is áldozattá válhat, aki a bűncselekmény közvetlen következményeként sérelmet szenved. E ténynek a megállapításához, eldöntéséhez a - jogalkalmazók részéről - viszont szükséges annak vizsgálata, hogy a keletkezett sérelem valóban a bűncselekménnyel ok-okozati viszonyban van-e és szoros térbeli és időbeli összefüggésben áll-e.⁹⁶

4. § (1) bekezdése értelmében az állam áldozatsegítő szolgáltatásként elősegíti az áldozat érdekeinek érvényesítését, azonnali pénzügyi segítyt ad, jogi segítségnyújtást, illetve szükség szerint védett szálláshelyet is biztosít. A védett szálláshelyre jutást az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012 (XII.13.) sz. Kormányrendelet szabályozza jelenleg.⁹⁷

A 2005. évi CXXXV törvény 9/A §-a szerint azon harmadik országbeli állampolgárokat, akik az emberkereskedelem áldozatai, informálni kell arra nézve, hogy egy hónap gondolkodási időt vehetnek igénybe annak eldöntésére, hogy szeretnének-e együttműködni a hatóságokkal a felderítés során. Erre egy hónap ideiglenes tartózkodás is biztosítva van számukra. Amennyiben az együttműködés mellett döntenek, úgy egy évre tartózkodási jogosultságot

⁹⁶ Czine Ágnes (2011) im. 91-94. o.

⁹⁷ Betlen Anna: Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben: <https://goo.gl/5zdIQc>

kapnak, amely még meg is hosszabbítható további egy évvel, illetve addig, amíg az eljárás tart, és abban együttműködnek.⁹⁸

A gyakorlatban mindez úgy valósul meg, hogy az Áldozatsegítő Szolgálat intézkedik a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalnál az ideiglenes tartózkodási engedély beszerzése érdekében. Az Igazságügyi Hivatal hatáskörébe tartozó Áldozatsegítő Szolgálat egyébként központi költségvetésből működik. Az általa biztosított pénzügyi támogatás finanszírozása pedig a „Bűncselekmények áldozatainak kárenyhítése” nevezetű kiemelt előirányzaton keresztül valósul meg, amelyről minden évben a költségvetési törvény külön fejezete rendelkezik.⁹⁹

Az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) Kormányrendelet gyakorlatban történő megvalósulása során egy azonosító beszélgetésen kell részt vennie az áldozatnak első lépésként. Ennek megkezdése előtt azonban elengedhetetlen az érintett tájékoztatása a beszélgetés célját illetően, amely az emberkereskedelem tényleges áldozatának a felderítésében van determinálva. Továbbá közölni kell vele, hogy ő, vagy éppenséggel nem ő az emberkereskedelem valószínűsíthető áldozata.¹⁰⁰ Az esetmegbeszélésekből le lehet szűrni a rendszer működésének jellemzőit, fellelhető hibáit. A Koordinációs Mechanizmus kijelölt tagjai javaslatot készíthetnek a felmerülő hibák mielőbbi orvoslása érdekében, valamint a hatékonyabb működés elősegítése céljából. A működés biztosítása érdekében pedig szakmai protokollokat hoznak létre az áldozatok beazonosíthatóságáért, melyek összesítik az áldozatok általános jellemzőit, egészségügyi indikátorait.¹⁰¹

Az előbbiek eredményeként létrejött a prostitúcióval összefüggő jogsértések és az emberkereskedelem kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról szóló 13/2014. (V. 16.) ORFK utasítás is.¹⁰² Kiemelendő, hogy az ORFK Bűnmegelőzési Osztálya részt vesz „Az emberkereskedelem európai áldozatainak irányítása és segítése” – RAVOT-EUR elnevezésű magyar – belga – holland projektben. A magyar kezdeményezésű akció fő törekvése egy olyan nemzetközi áldozatkezelési mechanizmus kialakítása Magyarország,

⁹⁸ 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről

⁹⁹ Windt Szanda (2015) im. 130. o

¹⁰⁰ Uo. 123. o.

¹⁰¹ 4 éves stratégiai tervdokumentum: <https://goo.gl/5MTfuW>

¹⁰² Czine Ágnes (2011) im. 143. o.

Belgium és Hollandia között, amely elősegíti mind a munka, mind a szexuális célú emberkereskedelem áldozatává vált személyek biztonságos visszatérését. Az ORFK ugyanakkor kiemelt figyelmet fordít a nyomozást végző állomány szakmai tudásának növelésére, szinten tartására, amelyet oktatással valósít meg.¹⁰³

Összességben elmondható, hogy hazánk célországként, tranzitországgként, valamint kiindulási országgként is fenyegetett az emberkereskedelem jelensége kapcsán. Az áldozatok kiszolgáltatott személyek, akik mélyszegénységből jöttek. Látható volt, hogy magát az emberkereskedelmet meglehetősen nehézkes bizonyítani, mivel nagyon sok esetben csak az áldozatok, mint sértettek tanúvallomásai állnak a jogalkalmazó rendelkezésére. Az is jellemző, hogy ezen személyek visszavonják vallomásaikat, mely mögött általában megfélemlítés húzódik. Tipikus jelenség úgyszintén a vallomástételtől való teljes elzárkózás a testi és lelki gyötrelmet szenvedett személyek, mint áldozatok vonatkozásában. Ezt a problémát azonban a jogalkalmazóknak orvosolniuk kell az eljárás eredményessége érdekében. Olyan eljárásjogi szabályokat célszerű ilyenkor életbe léptetni, mint például a titkos információgyűjtés és adatszerzés. Továbbá el lehet rendelni a tanú különösen védett személlyé történő nyilvánítást, adatainak zárt kezelését, valamint a külön jogszabályban meghatározott, úgynevezett Védelmi Programban való részvételét. Az emberkereskedelem határokat átnyúló jellege továbbá indokolja a nemzetközi szinten való együttműködést, fellépést, melyhez az összes rendelkezésre álló jogi lépést érdemes kiaknázni. Továbbá érdemes a jogszabályok időszakos felülvizsgálata is a hatékonyság fokozása érdekében.

Hazánk bár igyekszik a nemzetközi standardoknak is megfelelni, s ennek megfelelően fokozottabb védelmet biztosítani az áldozatoknak, ennek ellenére a praxis hagy még maga után némi kivetnivalót. Nem elegendő ugyanis a jó színvonalú jogalkotás, hanem éppúgy szükség van a jogalkalmazás támogatására, fejlesztésére. Amíg a jogalkalmazó szervek a tárgyi, a személyi, valamint az anyagi erőforrások kapcsán is szűkölködnek, addig nehézkes újabb követelményeket megfogalmazni, vagy akár számon kérni a már meglévő szabályok érvényesülését.¹⁰⁴

¹⁰³ Magyarország Kormányának B/6626. számú beszámolója: <https://goo.gl/lwkFIW>

¹⁰⁴ Gyurkó Szilvia: Magyar jó gyakorlatok, protokolljavaslatok, esetkezelési minták. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.) im. 93. o.

4. Az emberkereskedelem elleni harc az Európai Unióban

Az Európai Unió létrejötte teljesen új távlatokat nyitott meg a bűnözés elleni fellépésben, amelyre szükség is volt, hiszen az sokkal „nemzetközibbé” vált, különösképp az új, határokon átnyúló bűnözési formák megjelenésével. Ez a folyamat pedig napjainkban a nemzetállamokat új együttműködési formák bevezetésére és elmélyítésére készíti.¹⁰⁵ „Bizonyosra vehető, hogy Európában a nemzeti keretek közé szorított büntető igazságszolgáltatás ideje lejárt, s új korszak kezdődött – a büntetőjogi rendszerek egymásmelletti »átjárhatóságra« változott”.¹⁰⁶

Az emberkereskedelem elleni küzdelemben kulcsfontosságú szerepet töltenek be a különféle uniós egyezmények, irányelvek, melyek alapvető elvárásokat fogalmaznak meg a fellépés mibenlétére vonatkozóan. Felsorolni is nehéz lenne mindegyiket, így a következőkben a legfontosabbakat, a legaktuálisabbakat kívánom kiemelni. Az Eurojust, illetve az Europol bűnügyi együttműködésben kifejtett szerepéről is szó lesz. Külön hangsúlyt fogok fektetni az áldozatvédelemre, hiszen a jogalkalmazónak alapvető kötelezettsége az áldozat érdekének szem előtt tartása, védelmének biztosítása, a másodlagos viktimizáció elkerülése céljából.

4.1 Uniós tendenciák

A tagállamoknak legutóbb 2015 decemberében kellett adatokat szolgáltatniuk az Eurostat részére, mely alapján a 2013-2014 közötti időszakra nézve lehetett következtetéseket levonni. Eszerint az EU-ban az emberkereskedelemnek összesen 15846 áldozata volt. Mindmáig a szexuális kizsákmányolás célzatú forma tekinthető a legelterjedtebbnek, hiszen ez a regisztrált áldozatok 67%-át tette ki. Ezt egyébként a munkaerő-kizsákmányolás követte a maga 21%-ával. A regisztrált áldozatok döntő többsége nő volt (76%).¹⁰⁷

A szexuális célú kizsákmányolás esetében az áldozatok zöme nő volt, de egyes országok a férfi áldozatok számának növekedéséről számoltak be. A munkaerő kizsákmányolása céljából történő kivitelezés során az áldozatok leginkább férfiak voltak, akik elsősorban mezőgazdasági szférából érkeztek. A jogalkalmazónak az ilyen jellegű cselekmények felderítéséhez támpontot adhat, hogy ezen elkövetők elsősorban a munkavállalási

¹⁰⁵ Polt Péter: Az Eurojust és az Európai Ügyész. Tendenciák, kérdések, alternatívák és lehetőségek, Budapest, PPKE-JÁK, Habilitációs tézisek, 2016, 3. o.

¹⁰⁶ Karsai Krisztina: Az európai büntetőjog alapkérdései, Budapest, KJK Kerszöv., 2004, 239.o

¹⁰⁷ Európai Bizottság jelentése: <https://goo.gl/WwkGM4>

engedélyekre, vízumokra és munkafeltételekre vonatkozó szabályozás végrehajtásában vagy ellenőrzésében levő hézagokat használják ki nagy általánossággal.¹⁰⁸

4.2 Az emberkereskedelem elleni ET Egyezmény

A Varsói Egyezmény (2005), más néven az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló Egyezménye rögzíti a részes államok feladatait az emberkereskedelem jelenségére nézve, különösen a nőket és a gyermekeket érintő formák vonatkozásában. Magában foglalja a kutatást (legjobb gyakorlatok tekintetében), a figyelemfelkeltést (a média és a civil társadalom felelősségét illetően), a célzott információs kampányokat, valamint a megelőző intézkedéseket.¹⁰⁹

Az Egyezmény továbbá tekintettel van az ENSZ-hez köthető Palermói Jegyzőkönyvre, hiszen az ott meghatározott emberkereskedelemre vonatkozó definíciót is irányadónak tekinti. Ez egyébként: „személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, rablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy a védekezésre képtelen állapottal való visszaélés, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával vagy elfogadásával annak érdekében, hogy kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszerszolgálatot vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott felhasználását”.¹¹⁰

Az Egyezmény - az átfedések mellett - jelentős hozzáadott értéket is tartalmaz, figyelemmel a 39. cikke. Ennek értelmében a Palermói Jegyzőkönyvben megállapított jogokat és kötelezettségeket az ET bár nem kívánja megbolygatni, ugyanakkor ezek megerősítését, fejlesztését igenis indokoltnak tartja.¹¹¹

Büntetőjogi szempontból relevanciával bír, hogy az Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezmény nem tartalmaz kötelezettséget a kizsákmányolás feltétlen büntetni rendelésére, továbbá a Palermói Jegyzőkönyvvel egyezően kezeli a sértetti beleegyezés

¹⁰⁸ Europol helyzetjelentés – Emberkereskedelem az EU-ban: <https://goo.gl/wPH251>

¹⁰⁹ Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. In: Lamm Vanda (szerk.) im. 405. o

¹¹⁰ Palermói Jegyzőkönyv: <https://goo.gl/6ikakV>

¹¹¹ Pozsik Réka: Az emberkereskedelem aktuális helyzete Magyarországon, Budapest, Nemzeti Közszerzői Hivatal, 2015, 36-37. o

mibenlétét. Ennek értelmében: a gyermekek tekintetében nem lehet beleegyezésről szólni, még akkor sem, ha az emberkereskedelem céljait szolgáló eszközselekmények közül egyet sem használtak fel. Az is jogi evidencia, hogy a kiskorú gyermek törvényes képviselője sem pótolhatja a gyermek beleegyező nyilatkozatát. Továbbá nem tartalmaz kötelezettséget arra nézve, hogy a részes államok büntetni rendeljék azt, aki olyan szolgáltatást vesz igénybe, melyet kizsákmányolt sértett nyújt.¹¹²

Az Egyezményben taglaltak végrehajtását a Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (továbbiakban GRETA) ellenőrzi. Ez egy szakértőket magába tömörítő csoport, akik különös jártassággal bírnak az emberkereskedelmet, az áldozatsegítést és az emberi jogokat illetően. A tagok folyamatos nemzetközi oktatásokon vesznek részt a hatékony és eredményes fellépés érdekében. Ennek köszönhetően a nyomozások folyamata is majdnem teljesen egységes, amely jelentősen megkönnyíti a nemzetközi szinten való bűnügyi együttműködést.¹¹³

A GRETA információgyűjtésre szolgáló módszerei közé tartozik a kérdőívezés, valamint a civil társadalommal, a nem kormányzati szervekkel való kapcsolattartás. Ugyanakkor látogatást is tehet a vizsgálat alatt álló országban az elfogadott intézkedések végrehajtásának ellenőrzéséből adódóan. Feladata a Varsói Egyezményben részes tagok kiértékelése az emberkereskedelem elleni küzdelem, az áldozatsegítés stb. vonatkozásában. Mindemellett országra szabottan tanácsok sorát fogalmazza meg egy jobb helyzet megteremtése, a hatékonyabb fellépés érdekében. Fontos megemlíteni, hogy az ugyanezen területen mozgó bírói, illetve kvázi bírói esetjog nem köti döntésében. A GRETA minden tagra vonatkozóan megvizsgálja a jelentéstervezetet, melyeket a szükséges javaslatokkal együtt elküldi – állásfoglalás céljából - az érintett nemzet kormányának. Ezen állásfoglalás a végső jelentés elkészítésekor is figyelembe lesz véve.¹¹⁴

4.3 Az Europol és az Eurojust harca a szervezett bűnözés ellen

Az emberkereskedelem elleni fellépés során az operatív együttműködés fokozását elsődleges szempontnak kell tekinteni. Az emberkereskedelem súlyos, személy elleni bűncselekmény, ebből adódóan bűnüldözési prioritásként kezelendő. A jelenség a szervezett bűnözés

¹¹² Hollán Miklós (2012) im. 94-95. o.

¹¹³ Pozsik Réka im. 41. o.

¹¹⁴ Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye Magyarország által történő végrehajtásáról szóló jelentés: <https://goo.gl/OkJXuj>

szempontjából alacsony kockázattal járó és magas haszonnal kecsegtető vállalkozás. Így a bűnüldöző szerveknek minden rendelkezésre álló erőforrást és kapacitást fel kell használniuk annak érdekében, hogy érvényt szerezzenek az emberkereskedelem tilalmának, megfosztva azt minden gazdasági előnytől. Mindemellett a deliktummal összefüggésbe hozható anyagi haszon lefoglalása és elkobzása is igen lényeges. Az emberkereskedelemmel kapcsolatos nyomozást kiemelten kell kezelni, vagyis szakértői nyomozati technikák és bomlasztó stratégiák alkalmazása szükséges.¹¹⁵

Az Európai Igazságügyi Együttműködési Egység (Eurojust) az Európai Unió olyan ügyészi szerve, amelynek feladata az igazságügyi együttműködés megkönnyítése, felgyorsítása és koordinálása.¹¹⁶

Az Eurojustban minden uniós tagállamot egy-egy nemzeti tag képvisel, akik általában ügyészek, vagy adott állam jogrendszerének sajátosságaiból adódóan olyan bírók vagy rendőrtisztek, akik az ügyésszel azonos hatáskörrel rendelkeznek, s ügyészi feladatokat látnak el. A nemzeti tag munkáját a tagállam által kinevezett helyettesek és asszisztensek, valamint az általa kiküldött nemzeti szakértők segítik. Az Eurojust funkcionális és adminisztratív feladatait a 28 nemzeti tagból álló Kollégium és az adminisztratív igazgató által vezetett uniós személyzet látja el. A Jogi Szolgálat is külön kiemelő, amelynek nagy szerepe van a nem egyedi büntetőügyekhez kapcsolódó jogi anyagok előkészítésében.¹¹⁷

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 85. cikke szerint az Eurojust feladatai a következők:¹¹⁸

- a) az illetékes nemzeti hatóságok által lefolytatandó nyomozások megindítása, valamint javaslattevés a bünvádi eljárások megindítására,
- b) bünvádi eljárások kezdeményezésének összehangolása,
- c) az igazságügyi együttműködés erősítése a joghatósági összeütközések feloldásával, valamint az Európai Igazságügyi Hálózattal való szoros együttműködés révén.

¹¹⁵ EU legjobb gyakorlata: <https://goo.gl/KJiojJ>

¹¹⁶ Polt Péter im. 10. o.

¹¹⁷ Eurojust éves jelentés, 2014: <https://goo.gl/R6LKau>

¹¹⁸ EUMSZ

Az Eurojust hatásköre kiterjed minden olyan bűncselekményre és jogsértésre, melyek tekintetében az Europolnak is hatásköre van. Így például: a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem, az emberkereskedelem, a pénzhamisítás, a csalás, a vesztegetés, a bűnszervezetben való részvétel tipikus vizsgálódási pontok.¹¹⁹

Ha a tagállamok hatóságai az Eurojust segítségét szeretnék igénybe venni, akkor a saját nemzeti szekciójukkal kell felvenniük a kapcsolatot. A megkeresést követően pedig az Eurojust igen széleskörű gyakorlati segítséget nyújt. Egyrészt a nemzeti tagok, helyetteseik és asszisztenseik útján előmozdítja a tagállami vád-, illetve nyomozóhatóságok közötti együttműködést, különösképp a bonyolult ügyekben, másrészt azon esetekben, amikor az együttműködés egyéb formái nem vezetnének eredményre. Továbbá segíti a tagállami hatóságot az információhoz való hozzájutásban a jogsegélykérelmekkel, illetve a kölcsönös elismerés elvén nyugvó jogi eszközök végrehajtásának aktuális állapotával kapcsolatosan. Mindemellett közreműködik azok végrehajtásának előmozdításában is. Abból, hogy az Eurojust alapvető feladata az igazságügyi együttműködés megteremtése, egyértelműen következik, hogy nem tartozik hatáskörébe a titkos információgyűjtés, valamint a rendőrségi információcsere. Szükség esetén pedig a jogsegélykérelmek tervezetének megvizsgálásával, illetve minőségi ellenőrzésével is segíti a jogalkalmazói szerveket. A joghatósági összeütközések esetén az Eurojust által tett javaslat nem bír kötelező erővel, csupán támpontot ad arra nézve, hogy mely államnak is kellene lefolytatnia a büntetőeljárást. A nyomozási, ügyészési eljárások során a tagállamok közti információcserét kívánja előmozdítani, illetve felgyorsítani. Segít eldönteni azt is, hogy adott tagállamnak éppenséggel egyedül vagy pedig egy, esetleg több tagállamra koncentrálva lenne-e célszerű lefolytatnia a büntetőeljárást.¹²⁰

Az Eurojust eszközrendszerei közül említést kell tenni a koordinációs értekezletről, a koordinációs központokról, valamint a közös nyomozócsoportok felállításának támogatásáról. A koordinációs értekezlet a nemzetköz bűnügyi együttműködés különleges eszköze. Jogi és gyakorlati szakértelmet, valamint anyagi támogatás egyaránt nyújt, melyek segítségével kapcsolatot teremt a tagállamok, illetve harmadik államok igazságügyi és bűnüldözői hatóságai között. Ebben a környezetben a jogalkalmazó szervek közvetlenül cserélhetnek egymással információt, továbbá helyben fogadhatják el és vitathatják meg a nyomozás

¹¹⁹ Széles Nóra: A szervezett bűnözés elleni fellépés büntetőjogi eszközei az Európai Unióban, Miskolc, Deák Ferenc Doktori Iskola, 2008, 99. o.

¹²⁰ Útmutató: <https://goo.gl/Rfzg2I>

összehangolását célzó eljárásokat. Mindemellett pedig az operatív kérdéseken kívül felmerülő jogi természetű problémákra is választ kaphatnak. Az eredményességhez az Eurojust magasan képzett szakemberei is hozzájárulnak (általában ügyészek és bírák) a nyomozás aprólékos elemzésével. A koordinációs értekezleteken szükség szerint részt vesznek harmadik állambeli igazságügyi és büntető hatóságok, az Europol-, illetve az OLAF képviselői.¹²¹

A koordinációs központok a valós idejű információcserét biztosítják a több tagállamban egyidejűleg végrehajtott házkutatás, lefoglalás stb. alkalmával, valamint a végrehajtás összehangolásában is szerepet játszanak. Az ügyek igazságügyi jellegét illetően is kulcsfontossággal bírnak, különösképpen a közös akciónapok lebonyolításában, valamint a jogi kérdések előrejelzésében, és időben történő megoldásukban nyújtanak segítséget.¹²²

A közös nyomozócsoportok pedig a határokon átnyúló nyomozások esetén nyújtandó jogsegély megkönnyítését szolgálják. A tagok közti információcsere ilyenkor közvetlenül, formális jogsegélykérelem nélkül történhet.¹²³

A rendőrségi együttműködést illetően pedig az EU-ban minden kétséget kizáróan vezető szerepet tölt be az Europol, melyre az EUMSZ 88. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy elsődleges feladatának az uniós politikának az alkalmazási körébe tartozó közös érdekeket sértő bűnözés elleni fellépést, üldözést, illetve megelőzést kell tekinteni.¹²⁴ Kiemelt célja az információcsere, illetve a bűnügyi hírszerzés megkönnyítése a tagállamok büntető hatóságai között. Főbb működési területei: emberkereskedelem, kábítószer-kereskedelem, terrorizmus, embercsempészet, pénzmosás, adócsalás stb.¹²⁵

Az Europol munkatársai különböző büntető szervektől érkeznek, ideértve a rendőrséget, a határőrséget, a csendőrséget, a vám- és pénzügy- őrséget, valamint a biztonsági szolgálatokat. Tisztviselői közvetlenül nem rendelhetnek el letartóztatást, továbbá a végrehajtói jogkört sem gyakorolhatják, szemben a tagállamok rendőrségeivel (pl. nem igazoltathat).¹²⁶

¹²¹ Eurojust éves jelentés, 2014: <https://goo.gl/R6LKau>

¹²² Útmutató: <https://goo.gl/Rfzg2I>

¹²³ Eurojust éves jelentés, 2014: <https://goo.gl/R6LKau>

¹²⁴ EUMSZ

¹²⁵ Bűnügyi együttműködés az Európai Unióban: <https://goo.gl/bRZDGE>

¹²⁶ Széles Nóra im. 71. o.

Az Europol adatbázisai és szolgáltatásai a nap 24 órájában, a hét valamennyi napján rendelkezésre állnak. Az Europol infrastruktúrájának a gerincét a hálózata adja, amely egymással összekapcsolja a tagállamokat, valamint az Europollal együttműködésre lépő nem uniós feleket. Ez az infrastruktúra alapvetően a következőkből áll:¹²⁷

- a) SIENA: a biztonságos információcserét lehetővé tévő hálózati alkalmazás,
- b) EIS: Europol Információs Rendszer,
- c) EPE: az Europol szakértői platformja.

Az Europol egy mobiliroda-alkalmazást is kifejlesztett, mely lehetővé teszi a tisztviselők hozzáférését az információlekérdezési és - elemzési eszközök teljes köréhez, gyakorlatilag a világ bármely pontjáról. Ez a rendszer a „JIT”, vagyis a közös nyomozói csoport munkáját is megkönnyíti. A JIT egyébként a határokat átvéelő szervezett bűnözés elleni nyomozást szolgálja, valamint javítja a rendőrségi együttműködést is. A csoportok legalább két tagállam igazságügyi és rendőrségi hatóságaiból állnak.¹²⁸

Összességében megállapítható, hogy a bűnügyi együttműködés is elengedhetetlen az EU-ban az emberkereskedelem elleni harc során, mivel az határokon átnyúló jelleget ölt. Az Eurojust egy ügyészi szervezet, amelynek fő célja az igazságügyi együttműködés megkönnyítése, kiemelt hangsúlyt helyezve a koordinációra. Az Eurojust igen hatékony és széles körben is alkalmazható eszközrendszerrel bír, elég csak a koordinációs értekezletre, a koordinációs központokra, valamint a közös nyomozócsoportok felállításának a támogatására gondolni. A rendőrségi együttműködést illetően pedig az Europol által kifejtett tevékenységnek van determináló jelentősége. Elsődleges feladatának a bűnözés elleni fellépést, illetve a bűnmegelőzést kell tekinteni. Kiemelt célja továbbá az információcsere, illetve a bűnügyi hírszerzés megkönnyítése a tagállamok bűnüldöző hatóságai között, ahogy az látható volt.

¹²⁷ Az Europol profilja: <https://goo.gl/ZRC6bY>

¹²⁸ Europol szemle: <https://goo.gl/u6sdyT>

4.4 Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat hatályon kívül helyezéséről

Az irányelv átfogó, integrált megközelítést alkalmaz, középpontba helyezve az áldozatvédelmi szempontokat, az alapvető emberi jogokat, illetve az emberkereskedelem bűncselekményként történő értelmezése/szabályozása kapcsán felállított elvárásokat. Az emberkereskedelem definícióját a korábbiakhoz képest igen tágan értelmezi, amely így magába foglalja annak egyéb formáit is (kolduláshoz, deliktumhoz kapcsolódó kizsákmányolás stb.).¹²⁹ A következőkben az emberkereskedelem szabályozása kapcsán felállított elvárásokról és az alapjogi aspektusokról szeretnék szólni, míg az áldozatvédelemhez köthető szempontokat – az átláthatóság érdekében – dolgozatom következő fejezetrészében fogom taglalni.

Az EU Bírósága már korábban rávilágított arra, hogy az úgynevezett fordított vertikális hatályt nem lehet elismerni, azaz egy állam egy magánszeméllyel szemben nem hivatkozhat egy olyan irányelvre, amelyet nem ültetett át saját jogába. Ezt a rendelkezést egyébként az irányelv is átvette, ugyanis annak preambuluma külön kimondja az előbb elmondottakat. A közvetlen alkalmazhatóság hiánya pedig azt jelenti, hogy önmagában annak rendelkezéseire nem lehet büntetőjogi felelősséget megállapítani, csak akkor, ha az át lett ültetve adott tagállam joggyakorlatába. Az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) kifejezett kriminalizációs kötelezettséget tartalmaz az emberkereskedelem szándékos elkövetésének büntetendővé tételére. A tényállásra, illetve a szankcióra vonatkozóan pedig minimumszabályokat is megállapít, melyektől a tagállamok eltérhetnek, de csak súlyosabb jogkövetkezmény alkalmazása mellett. Főszabály szerint a bűncselekmény passzív alanya bármilyen nemű és korú személy lehet, ugyanakkor a kereskedelem célja igenis nemektől függő, habár ez a büntetőjogi megközelítést nem érinti. Megjegyezném, hogy a 18. életév be nem töltése pedig szigorúbb megítélés alá esik.¹³⁰

Az elkövetési magatartásokat is egyértelműen meghatározza az irányelv, melyek a következők: személyek toborzása, szállítása, elrejtése, átadása, átvétele, beleértve adott illetők feletti ellenőrzés cseréjét vagy átadását tekinthetők elkövetési alakzatoknak. Ideértve a fenyegetéssel, erőszakkal, kényszerrel, emberrablással, csalással, megtévesztéssel,

¹²⁹ Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. In: Lamm Vanda (szerk.) im. 412. o

¹³⁰ Hollán Miklós (2012) im. 96-99. o.

hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaéléssel, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnynek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával történő megvalósítási formákat. Az emberkereskedelem célzatának pedig a kizsákmányolást kell érteni, melynél a sértetti beleegyezést nem lehet figyelembe venni. A kiszolgáltatott helyzet alatt olyan helyzetet ért, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát a visszaélésnek. A kizsákmányolásnak megmagában kell foglalnia legalább a prostitúció révén létrejött alakzatot, vagy más szexuális alapokat öltő formát, a kényszermunkát vagy szolgáltatásokat, a koldulást, a rabszolgatartást, továbbá ezekhez hasonló gyakorlatot, a szolgaságot is ideértve, mindemellett a deliktumhoz kapcsolódó kizsákmányolást és szervek kivételét. Amennyiben az áldozat 18 év alatti (gyermek), a kizsákmányolásra irányuló cselekmények még akkor is emberkereskedelemnek minősülnek, ha a kényszerítő eszközök egyikét sem alkalmazzák. Továbbá büntetni kell a kísérletet, illetve a felbujtást, valamint az elkövetéshez nyújtott bűnsegélyt. Tagállami keretek között biztosítani szükséges, hogy a deliktum elkövetését szolgáló eszközök, valamint az annak megvalósításból származó haszon hatósági kézre kerüljenek lefoglalás és elkobzás útján.¹³¹

Az irányelv értelmében a jogi személyek is felelősségre vonhatók, amennyiben annak vezető tisztségviselője valósítja meg az emberkereskedelem bűncselekményét, adott szerv nevében. Az ellenük kiszabható szankciók például a büntetőjogi vagy a nem büntetőjogi alapokat öltő pénzbüntetés, a végelszámolás, a bírósági felügyelet alá helyezés.¹³²

Az alapjogi megközelítésről elmondható, hogy az irányelv tiszteletben tartja az EU Alapjogi Chartájában foglaltakat, nevezetesen az emberi méltóság, a rabszolgaság, a kényszermunka, az emberkereskedelem, a kínzás és az embertelen bánásmód vagy megalázó bánásmód és büntetés tilalmát, a gyermekek jogait, a törvényesség elvét, valamint a büntetések és a bűncselekmények arányosságának követelményét.¹³³

¹³¹ Czine Ágnes (2016) im. 339.-340. o.

¹³² Windt Szandra(2014) im. 10. o.

¹³³ 2011/36/EU irányelv

4.5 Néhány gondolat az áldozatvédelem lényeges vonásairól

Az emberkereskedelem elleni uniós jogszabályok zömének a középpontjában az áldozatvédelem áll, vagyis annak determináló jelentősége nemzetközi szinten is vitathatatlan. Az EU sürgeti a Nemzeti Áldozatkezelési Mechanizmus kiépítését, mely az áldozatok azonosításra, a segítségnyújtásban részt vevő személyek munkájának összehangolására szolgálna. A már meglévő rendszereket pedig célszerű lenne felfrissíteni a siker érdekében. Ugyanakkor a transznacionális együttműködés sem elhanyagolandó olyan áldozatok számára, akikkel a származási országukon kívül kereskednek. Ebben kiemelt szerepet tölt be a Schengeni Információs Rendszer, mivel ez az elsődleges adatbázis az eltűnt személyek nyilvántartásba vételére egész Európában. A Belépési – Kilépési Rendszer pedig a harmadik országból érkezők azonosítását is lehetővé teszi, függetlenül attól, hogy vízummal vagy anélkül lépték át a határt. A Bizottság felhívja a jogalkalmazó figyelmét arra, hogy a kizsákmányolás semmilyen formáját sem szabad figyelmen kívül hagyni, s adott eset egyedi körülményeiből kiindulva kell a szükségleteket kielégíteni. Az áldozatokat elsősorban jogosultaknak kell tekinteni, melyhez elengedhetetlen, hogy megértsék, s egyben gyakorolni is tudják jogaikat. Továbbá a civil társadalommal és szervezetekkel való együttműködést, az integrált gyermekvédelmi megközelítést is szorgalmazza a Bizottság.¹³⁴

Bár a tagállami jelentések nem igazán foglalkoznak az emberkereskedelem áldozatai által nyújtott szolgáltatások büntetendőségének a kérdésével, ennek ellenére az emberkereskedelem elleni irányelv 18. cikkének (4) bekezdése deliktumnak tartja, amennyiben adott illető tudatában van annak, hogy olyan személy szolgáltatását veszi igénybe, aki emberkereskedelem áldozatának minősül.¹³⁵

Az áldozatvédelem kapcsán szót kell ejteni a bűncselekmények sértettjeinek támogatására, védelmére és jogaira vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelvéről, a 2011/36/EU irányelvben foglaltakról, illetve az ET Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezményről.

A 2011/36/EU irányelv értelmében a tagállamok dönthetnek úgy, hogy nem indítanak büntetőeljárást az emberkereskedelem áldozataival szemben a rájuk kényszerített bűncselekményben való részvételért (8. cikk) Ugyanakkor gondoskodniuk kell arról, hogy a

¹³⁴ Európai Bizottság jelentése: <https://goo.gl/WwkGM4>

¹³⁵ 2011/36/EU

büntetőeljárást megelőzően, az alatt, illetve azt követően is biztosítva legyen az áldozatok számára a védelem. A szükséges mértékű és költségmentes segítségnyújtás is elengedhetetlen a sértetti jogok gyakorlásának elősegítése érdekében. Költségmentesen kell biztosítani továbbá az áldozatok számára a tanúvédelmi programokban való részvételt, valamint a jogi képviselő alkalmazhatóságának a lehetőségét. A kártérítési rendszerekhez való hozzáférés előmozdításáról sem szabad megfeledkezni. A gyermekek kihallgatását pedig speciálisan képzett személyeknek kell elvégezniük, az erre maradéktalanul alkalmas helyiségben.¹³⁶

Az irányelv külön kitér a gyermekekre, s hosszasan taglalja, hogy miként is kell őket megvédeni. A tagállamoknak a konkrét rövid és hosszú távú intézkedéseket minden egyes gyermekáldozat körülményeinek egyedi értékelését követően, a gyermek véleményének, szükségleteinek és aggodalmainak kellő figyelembevételével kell végrehajtaniuk (14. cikk). Gyám vagy képviselő kirendelésére akkor van szükség, ha a szülő – az érdekellentétből adódóan – nem képes gyermekének érdekeit képviselni. Az adott igazságszolgáltatási rendszerben a sértett jogállásával összhangban feltétlenül biztosítani kell a gyermek számára nyújtott haladéktalan és ingyenes jogi tanácsadást és ingyenes jogi képviselést, többek között kártérítés igénylése céljából is (15. cikk). A védelemhez való jog sérelme nélkül a nyomozást és a büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy a bejelentést követően a gyermekáldozat kihallgatására haladéktalanul sor kerüljön. Mindezt egy erre kialakított helyiségben kell véghezvinni, az erre kiképzett szakemberek segítségével. A kihallgatást mindig ugyanazon személyeknek célszerű lefolytatni, továbbá azok számát indokolt korlátozni. Lehetővé kell tenni, hogy a gyermeket jogi képviselője vagy az általa kijelölt nagykorú személy elkísérhesse, kivéve, ha ezzel ellentétes, valamint indoklással ellátott határozat áll a rendelkezésre. Indokolt esetben el lehet rendelni zárt tárgyalást, illetve a kihallgatásra az érintett jelenléte nélkül, a megfelelő kommunikációs technikák bevetésével is sort lehet keríteni. Ha szükséges, akkor a gyermekáldozat/tanú kihallgatásáról videofelvétel is készülhet, amely az eljárás során bizonyítékként használható fel.¹³⁷

Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról rendelkezik az áldozatokat megillető tájékoztatási jogról, valamint az áldozatsegítő szolgálatok igénybevételének jogáról. Utóbbit

¹³⁶Windt Szandra (2014) im. 67-68. o.

¹³⁷ 2011/36/EU irányelv

az érintettek családtagjai az elszenvedett sérelem mértékével arányosan tudják kérelmezni, saját szükségleteikre tekintettel. A nyújtott támogatásnak egyébként igazodnia kell az áldozatok specifikus igényeihez is. Továbbá minden tagállamnak biztosítani szükséges az érintettek meghallgatáshoz, valamint bizonyítékszolgáltatáshoz kapcsolódó jogait.¹³⁸

A tagállamok bármely helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatás nyújtásakor az áldozatoknak a másodlagos és ismételt áldozattá válással, a megfélemlítéssel, valamint a megtorlással szembeni védelmét biztosító intézkedéseket hoznak. Azon intézkedéseknek pedig, amelyek biztosítják, hogy a helyreállító igazságszolgáltatási eljárásban való részvétel mellett döntő áldozat biztonságos és megfelelő helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatásokhoz férhessen hozzá, a biztonsági szempontokat szem előtt tartva, az áldozatok tájékoztatását és beleegyezését követően alkalmazhatók. A tájékoztatás esetében információt kell adni az eljárásról, valamint annak várható eredményéről, mindezt pártatlanság mellett. Ha a megállapodás a felek között létrejön, amely csak önkéntességgel valósulhat meg, akkor azt figyelembe lehet venni bármely további büntetőeljárás során. A helyreállító igazságszolgáltatás keretében tartott megbeszélések egyébként titkosak, melytől csak közérdekből, illetve a felek eltérő megállapodásából adódóan lehet eltérni.¹³⁹

Továbbá a jogi segítségnyújtáshoz való jog, illetve a költségtérítéshez való jog is uniós előírás, mely utóbbit az áldozat igazságszolgáltatásban betöltött szerepével összhangban kell meghatározni. A 18. cikk értelmében a védelemhez való jogot ki kell terjeszteni az áldozatok családtagjaira is úgy, hogy emberi méltóságuk, jogaik ne sérüljenek. Az újbóli áldozattá válást is meg kell akadályozni, továbbá a bizonyítási eljárás során az ismételt érzelmi és pszichés károsodás elkerülésére is törekedni kell. Szükséges esetén pedig fizikai védelmet kell biztosítani. A büntetőeljárás helyszínén - indokolt esetben - meg kell teremteni annak lehetőségét is, hogy az áldozat és az elkövető ne kerülhessenek egymással kapcsolatba.¹⁴⁰

Az irányelv a bűnügyi nyomozás vonatkozásában is nyújt némi támpontot az eljárást lebonyolítóknak. Egyrészt az áldozatot késedelem nélkül szükséges kihallgatni, ugyanakkor a kihallgatások számát velük szemben minimalizálni célszerű, s kizárólag akkor szabad alkalmazni, ha az a bűnügyi nyomozás céljából adódóan feltétlenül indokolt. Az áldozatok

¹³⁸ 2012/29/EU irányelv

¹³⁹ Igazságügyi Hivatal közleménye: <https://goo.gl/1c45KP>

¹⁴⁰ Szekeres Diána: Igazságügyi szolgáltatások egyes alternatívái alapjogi megközelítésben, Pécs, Pécsi Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2012, 71-72. o.

részére biztosítani kell továbbá, hogy jogi képviselőjük és egy általuk választott személy elkísérhesse őket, kivéve, ha ezzel ellentétes és indoklással alátámasztott határozat áll rendelkezésre. A magánélet védelméhez kapcsolódó jog során pedig szem előtt kell tartani, hogy az szoros összefüggésben van a személyes adatok védelméhez fűződő, illetve a képmás védelméhez kapcsolódó joggal. Az áldozatok egyéni értékelésének keretében a jogalkalmazónak fokozott figyelmet kell fordítania azon személyekre, akik a bűncselekmény súlyossága folytán jelentős sérelmet szenvedtek. Továbbá az olyan áldozatokra, akik ellen előítéleten vagy megkülönböztetésen alapuló indítékból következtek el bűncselekményt, amely elsősorban személyes jellemzőiken alapult. Az imént elmondottak irányadóak azokra is, akik az elkövetőhöz fűződő kapcsolatuk vagy a tőle való függőségük okán különösen veszélyeztetetteknek minősülnek.¹⁴¹

A 2012/29 EU irányelv felépítése (összefoglaló táblázat – saját készítés)

Áldozatsegítési jogok (3-9. cikk)	Büntetőeljárási jogok (10-17. cikk)	Áldozatvédelmi jogok (18-24. cikk)
Megértéshez és megértetéshez való jog	Meghallgatáshoz való jog	Védelemhez való jog
Minimális kötelező tájékoztatás az első kapcsolatfelvételnél	Jogorvoslathoz való jog az eljárás megszüntetése esetén	Az elkövetővel való kapcsolat elkerülésének joga
Jogok a feljelentés megtételekor	Helyreállító igazságszolgáltatáshoz való jog	Nyomozás során biztosítandó jogok
Tolmácshoz és fordításhoz való jog	Jogi segítségnyújtáshoz való jog	Magánélet védelméhez fűződő jogok
Üggyel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog	Költségtérítéshez való jog	Az áldozatok egyéni értékelése
Áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének joga	Vagyontárgyak visszaszolgáltatásához való jog	Specifikus védelmi szükséglettel bíró áldozatok jogai
	Polgári jogi igény elbírálásához való jog	Jogok a nyomozási szakaszban: kihallgatás

¹⁴¹ 2012/29/EU irányelv

		megfelelően átalakított helyiségben, kihallgatás erre képzett szakember által, valamennyi kihallgatást egyazon személy végezze
	Más országban élők jogai	Jogok a bírósági szakaszban: az áldozat és az elkövető közti vizuális kapcsolat elkerülése, áldozat meghallgatása személyes jelenlét nélkül, áldozat magánéletére vonatkozó felesleges kérdések tilalma, nyilvánosság kizárása a tárgyalásról
		Gyermekeáldozatokra vonatkozó további jogok

ET Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye az első olyan európai szerződés, amely részletesen rendelkezik az emberkereskedelem áldozatainak nyújtandó segítségről, védelemről és támogatásról. Az egyezmény előírja, hogy az áldozatok azonosítása és segítése terén elméleti és gyakorlati képezéssel rendelkező szakemberekre van szükség. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) alapján a rabszolgaságnak és a kényszermunkának tilalma (4. cikk) bizonyos körülmények között megkövetelheti az államoktól, hogy nyomozzanak emberkereskedelem gyanúja ügyében, és tegyenek intézkedéseket az áldozatok vagy a feltételezhető áldozatok védelme érdekében.¹⁴²

Kiváló példa erre az EJEB Rantsev kontra Ciprus és Oroszország ügye, amelynek középpontjában egy orosz állampolgár áll, aki Cipruson lett az emberkereskedelem áldozata. Az EJEB úgy vélte, hogy Ciprus nem tett eleget az EJEE 4. cikke szerinti pozitív kötelezettségeinek, két szempontból: egyrészt elmulasztotta hatályba léptetni az emberkereskedelem elleni fellépéshez szükséges megfelelő jogi és közigazgatási keretet,

¹⁴² Kézikönyv a menekültügyre, határookra és bevándorlásra vonatkozó európai jogról: <https://goo.gl/cksxbh>

másrészt a rendőrség sem tette meg a szükséges intézkedéseket. Az EJEB ezenkívül megállapította, hogy az orosz hatóságok nem folytattak hatékony nyomozást az áldozat emberkereskedők általi felvétele miatt. Ennek a mulasztásnak több súlyos következménye is lett, figyelemmel a személy Oroszországból való távozásának mibenlétére, valamint az ezt követő ciprusi elhalálozására.¹⁴³ Az EJEE joga szerint az ET Egyezményben részes államokban a hatóságoknak biztosítaniuk kell egy felépülési és gondolkodási időszakot a feltételezett áldozatok számára, akiket ezalatt nem lehet kitoloncolni (13. cikk). Ha „alapos indokkal” feltételezhető, hogy egy személy emberkereskedelem áldozatává vált, ezt a személyt addig nem lehet kitoloncolni az országból, amíg el nem dönik, hogy emberkereskedelemnek minősülő bűncselekmény áldozata-e (10. cikk (2) bekezdése). A gondolkodási, illetve a felépülési időszak 30 napot ölelhet fel, amelynek elegendőnek kell lennie a megalapozott döntéshez arra nézve, hogy kíván-e együttműködni az illetékes hatósággal. Az illetékes hatóság továbbá megújítható tartózkodási engedélyt adhat ki az áldozatok részére, ha úgy véli, hogy az áldozatok adott országban való tartózkodása személyes körülményeikből adódóan elengedhetetlen, vagy ha a bűnügyi nyomozás céljából mindez determináló jelentőséggel bír (14. cikk (1) bekezdése).¹⁴⁴ A IV–V. fejezet a büntető anyagi jogi, illetve a nyomozás, vádemelés, büntetőeljárás-jog szabályait rögzíti. Az ET egyértelműen utal arra, hogy az eljárásnak nem szabad függenie az áldozat bejelentésétől vagy feljelentésétől.¹⁴⁵

Látható volt, hogy az emberkereskedelem áldozataink védelme az Uniónak is szívügye, ebből adódóan számos dokumentum foglalkozik adott kérdéskörrel (2011/36/EU irányelv, ET Egyezmény, 2012/29 EU irányelv stb.) Ezen egyezmények, irányelvek elsősorban a jogalkalmazónak kívánnak támpont nyújtani, javarészt hasonló elképzelések mellett. Kivétel nélkül mindegyik elismeri, hogy az emberkereskedelem áldozata fokozott védelmet, valamint speciális ellátást igénylő személy, akinek a büntetőeljárás során biztosítani szükséges a tanúvédelmi intézkedések gyakorlatilag teljes tárházát. Az áldozatot megilletik egyébként a jogi segítségnyújtáshoz, a költségtérítéshez, a helyreállító igazságszolgáltatáshoz, az ügyvel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jogok is. A civil szervezetek, valamint a különböző áldozatsegítő szolgálatok is hangsúlyos szerepet töltenek be az áldozatvédelemben, hiszen lehetővé teszik – többek között- az érintettek elkülönült környezetben való gyógyulását.

¹⁴³ EJEB, Rantsev kontra Ciprus és Oroszország (25965/04), 2010. január 7., 284. pont.

¹⁴⁴ ET Egyezmény (2005): <https://goo.gl/ciuyTk>

¹⁴⁵ Windt Szandra (2014) im. 7. o.

5. Záró gondolatok

Látható volt, hogy az emberkereskedelem jelensége meglehetősen sokrétű. A téma aktualitása napjainkban minden kétséget kizáróan vitathatatlan. Elegendő csak az emberi jogi oldala felől megközelíteni az általam vizsgált jelenséget, mely számos egyezmény tárgyát is képezi. Sőt! Hazánk Alaptörvényének is szerves része maga az emberkereskedelem, jobban mondva annak teljes körű tilalma. Továbbá a szervezett bűnözés egyik virágzó ágazatáról van szó, melynek megfékezése azt gondolom elengedhetetlen, ahogy arra dolgozatomban is felhívtam a figyelmet. Megállapítható, hogy hazánk célországként, tranzitországgként, valamint kiindulási országgként is egyaránt fenyegetett az emberkereskedelem jelenségét illetően. Bár elsősorban utóbbinak van determináló jelentősége. Az áldozatok olyan kiszolgáltatott személyek, akiket sokszor nem is erőszakkal, hanem jobb életfeltételek hamis ígértével toboroznak a különböző bűnözői csoportok. Az esetek döntő többségében egyébként szexuális célú kizsákmányolás áll a háttérben. Az emberkereskedelem ellen folytatott küzdelemhez nemzeti összefogásra, összehangolt kormányzati munkára, valamint a civil szervezetekkel való együttműködés kialakítására van szükség. A fellépés eredményességéhez a bűnüldözés, illetve a büntető igazságszolgáltatás hatékony fellépése is szükséges. Látható volt, hogy magát az emberkereskedelmet meglehetősen nehézkes bizonyítani. Az idő múlása, a sértett és a terhelt között fellelhető érzelmi szálak, az elkövetési magatartások, a kizsákmányolásra épülő célzat ugyanis számos jogalkalmazói problémát vetnek fel az eljárás során. Tipikus eset, hogy csak az áldozatok, mint sértettek tanúvallomásai állnak a jogalkalmazó rendelkezésére. Az is jellemző, hogy ezen személyek visszavonják vallomásaikat, mely mögött általában megfélemlítés húzódik. Gyakori jelenség úgyszintén a vallomástételtől való teljes elzárkózás a testi és lelki gyötrelmet szenvedett személyek, mint áldozatok vonatkozásában. A felmerülő problémákat azonban a jogalkalmazóknak orvosolniuk kell, az eljárás eredményessége érdekében, nemzetközi és hazai viszonylatban egyaránt. A nehézségek kezelésére a vizsgált források nagyjából hasonló elképzeléseket fogalmaznak meg, melyek közül most a leglényegesebbeket szeretném ismételten hangsúlyozni. Olyan eljárásjogi szabályokat kell életbe léptetni, mint például a titkos információgyűjtés és adatszerzés. Továbbá el lehet rendelni a tanú/áldozat különösen védett személlyé történő nyilvánítást, adatainak zárt kezelését, valamint külön jogszabályban meghatározott, úgynevezett Védelmi Programban való részvételét. Ezen intézkedések egyébként indokoltak is, hiszen az emberkereskedelem áldozata fokozottan védendő személy, akit az újbóli áldozattá válás kiváltképp fenyeget. Az áldozatvédelmi vonatkozásokat illetően pedig elengedhetetlen szempontok a bűncselekmény következtében létrejövő károk enyhítése, az áldozat segítése, illetve mindenekelőtt

személyének biztos alapokon nyugvó beazonosítása. Az áldozatot megilletik egyébként a helyreállító igazságszolgáltatáshoz, az ügyel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jogok is. A civilszervezetek, valamint az áldozatsegítő szolgálatok által kifejtett tevékenység úgyszintén kulcsfontossággal bír a büntetőeljárás lefolytatásának eredményességét illetően. Az emberkereskedelem határokat átnyúló jellege továbbá indokolja a nemzetközi szinten való együttműködést, fellépést, melyhez az összes rendelkezésre álló jogi lépést érdemes kiaknázni.

Végezetül javaslataimat, észrevételeimet szeretném megfogalmazni az emberkereskedelem üldözésével kapcsolatosan. A jó gyakorlat kifejlesztése érdekében elengedhetetlen lenne a nyílt vitákra, a társadalmi egyeztetésekre való sorkerítés, melyet a kormánynak kellene kezdeményeznie. A civil szervezetek, valamint a témában jártas szakemberek véleményének a kikérése sem elhanyagolandó a hatékony fellépés megvalósítására nézve. Utóbbiak oktatására nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, mivel az emberkereskedelemmel szemben a jogalkalmazók, valamint más hatósági szereplők, csak speciális képzettség birtokában tudják felvenni a versenyt. Az ismeretek folyamatos bővítése érdekében célszerű lenne a tréningekre, a konferenciákra nagyobb hangsúlyt fektetni. Utóbbiak például nyilvánosak lehetnének, tekintettel arra, hogy társadalmi szinten is érdemes ismertebbé tenni az emberkereskedelem jelenségét. Továbbá az iskolai nevelés keretében figyelmeztetni kellene a gyermekeket az áldozattá válás veszélyeire. Véleményem szerint ezen szempontok hozzájárulhatnának a jelenség megfékezéséhez, hiszen a kellő ismerettel bíró egyén időben fel tudná mérni a szervezett bűnözői hálózatok által kifejtett tipikus magatartásokat (pl. „kecsegtető munkalehetőség hamis ígérete”).

Irodalomjegyzék

Könyvek, folyóiratok:

- Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok, Budapest, PPKE-JÁK, 2011, 100-101. o.
- Balogh Zsolt: Az emberi méltóság: jogi absztrakció vagy alanyi jog, Budapest, Iustum Aequum Salutare, 2010/4., 36-37. o.
- Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II., Különös Rész, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015, 185-188. o.
- Betlen Anna: Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben: <https://goo.gl/5zdIQc>
- Bokor – Szegő Hanna - Mavi Viktor: Emberi jogok a nemzetközi jogban. Alapvető okmányok gyűjteménye, Budapest, Emberi Jogok Magyar Központja, 1994, 143-144. o.
- Catherine Dupré: Az emberi méltóság a 2011-es magyar Alaptörvényben, Budapest, Fundamentum, 2011/4., 28-29. o.
- Czine Ágnes: Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája, Pécs, Pécsi Tudomány Egyetem – Állami- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2011, 6-256. o.
- Czine Ágnes: Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016, 339-340. o.
- Dános Valér: A szervezett bűnözés. Kriminológiai ismeretek, Budapest, Corvina Kiadó, 1996, 214. o.
- Demus Mária: A rendőrség szerepe és feladatköre az emberkereskedelem elleni fellépésben, Budapest, IOM, 2004, 9-24. o.)
- Fehér Lenke: A definíciók jelentősége: az emberkereskedelem fogalma. In: Nótári Tamás (szerk.): Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Szeged, Lectum Kiadó, 2010, 84-85. o.
- Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. In: Lamm Vanda (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének Folyóirata LIII/1., Budapest, MTA TK Jogtudományi Intézete, 2012, 398-412. o
- Fehér Lenke: Emberkereskedelem Magyarországon. In: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter – Bodnár Gergely – Fehér Lenke – Jagusztin Tamás – Windt

- Szandra: Nemzetközi migráció – Nemzetközi kockázatok, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008, 270-432. o.
- 📖 Fehér Lenke: Prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem, Budapest, Belügyi Szemle, 1998/3., 32-36. o.
- 📖 Fehér Lenke: Prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem, mint az emberi jogok tagadása. In: Fehér Lenke – Forrai Judit (szerk.): Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviseleti Titkársága és a Kiút Veled Egyesület, 1999, 136-137. o.
- 📖 Fehér Lenke – Herman Judit – Herczog Mária – Gyurkó Szilvia – Hrabovszki Zoltán – Pontyos Tamás: Kézikönyv az emberkereskedelemről, Budapest, Nemzetközi Migrációs Szervezet budapesti regionális képviselete, 2004, 11-95. o.
- 📖 Fehér Lenke – Hollán Miklós – Végváry Réka: Nemzetközi emberkereskedelem, Budapest, MTA Jogtudomány Intézet, 2008, 200-202. o.
- 📖 Gyurkó Szilvia: Magyar jó gyakorlatok, protokolljavaslatok, esetkezelési minták. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői, Budapest, ESZTER Alapítvány, 2009, 79-93. o.
- 📖 Hollán Miklós: Az emberkereskedelem elleni nemzeti büntetőjogi fellépés nemzetközi jogi alapjai és alapjogi korlátai, Budapest, Munkabeszámoló, OTKA, 2013, 20. o.
- 📖 Hollán Miklós: Emberkereskedelem. A kizsákmányolás büntetendő esetei és a büntetőjogi szabályozás határai, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2012, 47-306. o.
- 📖 Jenei Károly: Áldozatvédelem, Miskolc, B-A-Z Megyei Bünmegelőzési Alapítvány Szakmai Kiadványa, 2003, 185. o.
- 📖 Karsai Krisztina: Az európai büntetőjog alapkérdései, Budapest, KJK Kerszöv., 2004, 239. o.
- 📖 Kiss Anna: A sértett jogai a büntetőeljárásban. In: Fehér Lenke – Forrai Judit (szerk.): Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviseleti Titkársága és a Kiút Veled Egyesület, 1999, 87-89. o.
- 📖 Kónya István: Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára I. – harmadik kiadás, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015, 100-659. o.

- 📖 Korinek László: A szervezett bűnözés lényegi elemei, Budapest, Magyar Jogászegylet, 1996, 55. o.
- 📖 Kovács Attila: Az emberkereskedelem elleni hatékony küzdelem Magyarországon az EU-hoz való csatlakozás fényében, Budapest, Ügyészek Lapja, 2004/5., 18-19. o.
- 📖 Kubisch Károly: Az emberkereskedelem módosult tényállásának, valamint az elkövetési módok bizonyításának nehézségei, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – Állam- és Jogtudományi Kar, 2014, 47-56. o.
- 📖 Kubisch Károly: Az emberkereskedelem tárgyi súlyának társadalmi megítélése. In: Boda József (szerk.): A Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Szakmai Folyóirata 16/1., Budapest, NKE Szerológatató Nonprofit Kft., 2016, 56-93. o.
- 📖 Németh Zoltán György: A nyomozó hatóság bizonyításban játszott szerepe, a nyomozati tényfeltárás és a bizonyítás összefüggései, Budapest, Jogelméleti Szernele, 2012/2., 1. o.
- 📖 Nótári Tamás: A jognak asztalánál... 1111 jogi regula és szentencia latinul és magyarul, Debrecen, Debreceni Jogi Műhely, 2009/6., 5. o.
- 📖 Polt Péter: Az Eurojust és az Európai Ügyész. Tendeciák, kérdések, alternatívák és lehetőségek, Budapest, PPKE-JÁK, Habilitációs tézisek, 2016, 3-10. o.
- 📖 Pozsik Réka: Az emberkereskedelem aktuális helyzete Magyarországon, Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem, 2015, 36-41. o.
- 📖 Somssich Gabriella: Magyarország erőfeszítései az emberkereskedelem elleni küzdelemben, Pécs, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2007/8., 3. o.
- 📖 Szekeres Diána: Igazságügyi szerológatások egyes alternatívái alapjogi megközelítésben, Pécs, Pécsi Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2012, 71-72. o.
- 📖 Széles Nóra: A szervezett bűnözés elleni fellépés büntetőjogi eszközei az Európai Unióban, Miskolc, Deák Ferenc Doktori Iskola, 2008, 71-99. o.
- 📖 Vaskuti András: A szabadság és emberi méltóság elleni bűncselekmények. In: Jakucs Tamás (szerk.): Büntetőtörvény Szerológazata, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2004, 228-231. o.
- 📖 Vass Ferenc: Az emberkereskedelem és az embercsempészés összefüggései a szervezett bűnözéssel, Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2002, 20.-21. o.
- 📖 Windt Szanda: Információs kézikönyv a Belgium, Hollandia és Magyarország között működő, az emberkereskedelem áldozatait segítő Transznacionális Irányítási Mechanizmusról, Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015, 51-130. o.

- 📖 Windt Szandra: 2013, az emberkereskedelem elleni fellépés éve Magyarországon, Budapest, Belügyi Szemle, 62/1., 2014, 7-68. o.

Jogforrások:

Magyar:

- 📖 1350/2013. (VI. 19.) Korm. határozat
- 📖 23/1990 (X.31.) AB határozat
- 📖 BH 2014.217
- 📖 2012. évi C. törvény
- 📖 1998.évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- 📖 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről
- 📖 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- 📖 30/1992. (V. 26.) AB határozat
- 📖 18/2000. (VI. 6.) AB határozat
- 📖 354/2012. Korm. rendelet

Nemzetközi:

- 📖 2012/29/EU irányelv
- 📖 EUMSZ
- 📖 Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat hatályon kívül helyezéséről
- 📖 EJEB, Rantsev kontra Ciprus és Oroszország (25965/04), 2010. január 7., 284. pont.

Internetes források:

- 📖 Európai Bizottság – Sajtóközlemény: <https://goo.gl/uaX7jj>
(Letöltve: 2017.01.02., Megtekintve: 2017.01.04.)
- 📖 Belügyminisztérium: Emberkereskedelem elleni küzdelem Magyarországon: <https://goo.gl/bNkDnc>
(Letöltve: 2017.01.02., Megtekintve: 2017.01.02.)
- 📖 Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye Magyarország által történő végrehajtásáról szóló jelentés: <https://goo.gl/OkJXuj>

(Letöltve: 2017.01.05., Megtekintve: 2017.01.05.)

 4 éves stratégiai tervdokumentum : <https://goo.gl/5MTfuW>

(Letöltve: 2017.01.10., Megtekintve: 2017.01.10.)

 Schweighardt Zsanett: A tevékeny megbánás – a mediáció szerepe a büntetőeljárásban, a jogintézmény jövője: <https://goo.gl/f35KBN>

(Letöltve: 2017.01.10., Megtekintve: 2017.01.14.)

 Magyarország Kormányának B/6626. számú beszámolója: <https://goo.gl/lwkFIW>

(Letöltve: 2017.01.20., Megtekintve: 2017.01.23.)

 Európai Bizottság jelentése: <https://goo.gl/WwkGM4>

(Letöltve: 2017.01.15., Megtekintve: 2017.01.22.)

 Europol helyzetjelentés – Emberkereskedelem az EU-ban: <https://goo.gl/wPH251>

(Letöltve: 2017.01.15., Megtekintve: 2018.01.18.)

 Palermói Jegyzőkönyv: <https://goo.gl/6ikakV>

(Letöltve: 2017.01.16., Megtekintve: 2017.01.21.)

 EU legjobb gyakorlata: <https://goo.gl/KJiojJ>

(Letöltve: 2017.02.01., Megtekintve: 2016.02.01.)

 Eurojust éves jelentés, 2014: <https://goo.gl/R6LKau>

(Letöltve: 2017.02.01., Megtekintve: 2017.02.04.)

 Útmutató: <https://goo.gl/Rfzg2I>

(Letöltve: 2017.02.10., Megtekintve: 2017.02.12.)

 Bűnügyi együttműködés az Európai Unióban: <https://goo.gl/bRZDGE>

(Letöltve: 2017.02.17., Megtekintve: 2017.02.17.)

 Az Europol profilja: <https://goo.gl/ZRC6bY>

(Letöltve: 2017.02.17., Megtekintve: 2017.02.18.)

 Europol szemle: <https://goo.gl/u6sdyT>

(Letöltve: 2017.02.19., Megtekintve: 2017.02.19.)

 Igazságügyi Hivatal közleménye : <https://goo.gl/1c45KP>

(Letöltve: 2017.02.19., Megtekintve: 2017.02.20.)

 Kézikönyv a menekültügyre, határookra és bevándorlásra vonatkozó európai jogról: <https://goo.gl/cksxbh>

(Letöltve: 2017.02.15., Megtekintve: 2017.02.17.)

 ET Egyezmény (2005): <https://goo.gl/ciuyTk>

Letöltve: 2017.02.15., Megtekintve: 2017.02.17.)

 Az emberkereskedelem jelensége: <https://goo.gl/pLQTP1>

(Letöltve: 2017.02.15., Megtekintve: 2017.02.17.)

 Horváth Helga – Tóth Péter: A szubjektív biztonságérzetet befolyásoló tényezők Magyarországon, Győr, Széchenyi István Egyetem – Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar, 2014: <https://goo.gl/BA2Ymd>

(Letöltve: 2017.02.18., Megtekintve: 2017.02.18.)

 Trócsányi László beszéde az áldozatvédelmi konferencián: <https://goo.gl/udqFxx>

(Letöltve: 2017.02.18., Megtekintve: 2017.02.20.)